

המפתח לעולם החינוך

אנציקלופדיה ומחקר למנהלי מוסדות חינוך

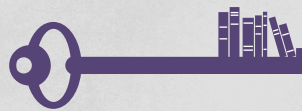

מהדורא רביעית ומורחבת – לשון קודש עם תרגום לאנגלית
Hebrew with English Translation
מוטל וועכטר

המפתח לעולם החינוך

אנציקלופדיה ומחקר למנהלי מוסדות חינוך

[מהדורה רביעית]

Hebrew with English Translation

מאת מוטל ווכטר

המפתח לעולם החינוך

אנציקלופדיה ומחקר למנהלי מוסדות חינוך

The key to the world of Education

A Complete Encyclopedia and research For Principals of Educational Institutions

מהדורה רביעית

Fourth Edition

Copyright © 2024 by כל הזכויות שמורות למו"ל
Mr. Mordche Wechter and The Lamplighter Foundation
44 CHABAD GATE
THORNHILL ON. L4J - 2R3. Canada
Cell: 647 - 221 -1741
Email: thelamplighterfoundation@gmail.com
www.thelamplighterfoundation.org

בהתאם לחוק הבינלאומי כל הזכויות שמורות למו"ל. אין רשות להעתיק, לצלם, לתרגם את הספר או חלקים ממנו, בכל צורה שהיא, בלי רשות מפורשת וכתובה מהמו"ל.

All rights reserved. No part of this book may be translated, reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission in writing from the publisher.

מפתח נושאים

הסכמות

מבוא

שער ראשון - המנהל

ערך ראשון - האחריות, הזכות והחובה

ערך שני - התמסרות

ערך שלישי - המנהל כסמל ודוגמא

ערך רביעי - ניצול זמן וסדר

ערך חמישי - התפקיד

ערך שישי - ניהול ומנהיגות

שער שני - ההנהלה

ערך ראשון - מבוא לשער

ערך שני - הנהלה ושליחותה

ערך שלישי - תקנון הנהלה

ערך רביעי - המנהל כחבר הנהלה

ערך חמישי - המנהל כמנהל

ערך שישי - חוזה מנהלים

ערך שביעי - ועדת ביקורת

ערך שמיני - ועד כלכלי

שער שלישי - המוסד ואחריותו

ערך ראשון - המוסד כעריסת הילד

ערך שני - כל ילד יהלום

ערך שלישי - אחריות המוסד כלפי התלמידים מחוץ לכתליו

ערך רביעי - שמירה על קשר לטווח ארוך

שער רביעי - צוות פדגוגי

ערך ראשון - קדימה לחינוך

ערך שני - הרכבת הצוות

ערך שלישי - הכשרה והשתלמויות

ערך רביעי - אסיפת מורים

ערך חמישי - יחסי מנהל וצוות

ערך שישי - עבודה עם צוות

ערך שביעי - אתיקה חינוכית

ערך שמיני - ביאור כללי אתיקה חינוכית

שער חמישי - תנאי עבודה

ערך ראשון - הסכם עבודה

ערך שני - משכורת

ערך שלישי - פיטורים

שער שישי - המוסד וההורים

ערך ראשון - המנהל וההורים

ערך שני - הצוות וההורים

ערך שלישי - תקנון בית ספר

ערך רביעי - שכר לימוד

שער שביעי - יסודות החינוך

- ערך ראשון - מבוא לשער
- ערך שני - גישות בחינוך
- ערך שלישי - חינוך, מהותו ויעדיו (א')
- ערך רביעי - חינוך, מהותו ויעדיו (ב')
- ערך חמישי - כללי עסקיים בחינוך
- ערך שישי - המערכת, המרכיבים, החוקים
- ערך שביעי - נושאים
- ערך שמיני - בועה חינוכית
- ערך תשיעי - קשר אישי והתנשאות
- ערך עשירי - דמות המחנך: משפיע או פסיכולוג

שער שמיני - משמעת

- ערך ראשון - משמעת
- ערך שני - דרך ארץ
- ערך שלישי - אחדות בין תלמידים
- ערך רביעי - פרסים
- ערך חמישי - עונשים
- ערך שישי - לוח תקנות וסדר הנהגה לתלמידים
- ערך שביעי - ביאור לוח התקנות

שער תשיעי

- ערך ראשון - תוכנית לימודים מקצועית
- ערך שני - נגלה ונסתר, גוף ונשמה
- ערך שלישי - תוכנית לימודים: הדרכה לימודית
- ערך רביעי - תוכנית לימודים: בית ספר לבנים
- ערך חמישי - תוכנית לימודים: בית ספר לבנות

שער עשירי - מוסדות והתפתחותם

ערך ראשון - במה מתחילים

ערך שני - מוסדות בראשית צמיחתן

ערך שלישי - מוסדות קטנים

ערך רביעי - מוסדות גדולים

שער אחד עשר - ניהול נכון

ערך ראשון - מבוא

ערך שני - תכנון השנה

ערך שלישי - לוח מנהלים

ערך רביעי - ביאור לוח מנהלים

ערך חמישי - טפסים

ערך שישי - מכתבים

ערך שביעי - דוגמא לקנס חינוכי

שער שנים עשר - ניהולים גשמיים

ערך ראשון - דינא דמלכותא

ערך שני - ונשמרתם לנפשותיכם

ערך שלישי - גיוס כספים

ערך רביעי - תקציבים

שער שלשה עשר - עולם הישיבה

ערך ראשון - מבוא

ערך שני - המעבר אל עולם ההתבגרות

ערך שלישי - ישיבה קטנה וישיבה גדולה

ערך רביעי - תוכנית לימודים

ערך חמישי - הכנה ליציאה לעולם הגדול

שער ארבעה עשר - בית ספר לבנות

ערך ראשון - מבוא

ערך שני - בית ספר לבנות

ערך שלישי - בית ספר תיכון גבוה

ערך רביעי - סמינר

ערך חמישי - תוכנית לימודים

ערך שישי - הכנה חשובה לתפקיד יעודי

ערך שביעי - שונות

שער חמישה עשר - פנינים

ערך ראשון - תקופת הקיץ והשלכותיה

ערך שני - לימודי חול

ערך שלישי - סוגיות הלכתיות במוסד

ערך רביעי - חינוך מיוחד

ערך חמישי - ילדי בעלי תשובה בזרם הכללי

ערך שישי - אשכנזים וספרדים במסגרת אחת

ערך שביעי - השפעת המוסד על הקהילה

ערך שמיני - בית הספר כקן משפחתי

ערך תשיעי - מה איננו תקפידו של המנהל

ערך עשירי - משכורת.

ערך אחד עשר - לימודי חול, מקצוע ומה שביניהם.

ערך שנים עשר - חופשת קיץ.

ערך שלשה עשר - חיי העסקן.

ערך ארבע עשר - שליחות בחינוך.

ערך חמישה עשר - מנהיגות ומשמעותה.

ערך ששה עשר - הידרדרות לבוש הנוער - ממה זה נובע?

ערך שבעה עשר - ריבוי מוסדות - דבר מבורך!

ערך שמונה עשר - נר לאחד נר למאה.

ערך תשעה עשר - אידיש.

ערך עשרים - לימוד הלכה למעשה.

ערך עשרים ואחד - מילת סיום.

Please Note:

*This index is to be read from the
right-hand page to the left-hand page.*

TABLE of CONTENTS

Rabbinical Recommendation

Introduction

First Section – The Principal

Topic 1: Responsibility, Right, and Duty

Topic 2: Dedication

Topic 3: The Principal as a Symbol and Role Model

Topic 4: Time Management and Organization Skills

Topic 5: The Role

Topic 6: Management and Leadership

Second Section – The Administration

Topic 1: Introduction to this Section

Topic 2: The Administration and Its Mission

Topic 3: Administration Regulations

Topic 4: The Principal as a Member of the Administration

Topic 5: The Principal as a Principal

Topic 6: Administration Contracts

Topic 7: Audit Committee

Topic 8: Financial Committee

Third Section – The Institution and Its Responsibilities

Topic 1: The Institution as the child's cradle

Topic 2: Every Child Is a Diamond

Topic 3: The Institution's Responsibility Towards Students Outside Its Walls

Topic 4: Maintaining Long-Term Connections

Fourth Section – Pedagogical Staff

Topic 1: Forward - Education

Topic 2: Assembling the Staff

Topic 3: Training and Professional Development

Topic 4: Teachers' Meetings

Topic 5: Principal-Staff Relationships

Topic 6: Working with Staff

Topic 7: Educational Ethics

Topic 8: Explanation of Educational Ethics

Fifth Section – Working Conditions

Topic 1: Employment Agreement

Topic 2: Salary

Topic 3: Dismissals

Sixth Section – The Institution and Parents

Topic 1: The Principal and Parents

Topic 2: The Staff and Parents

Topic 3: School Regulations

Topic 4: Tuition Fees

Seventh Section – Educational Foundations

- Topic 1: Introduction
- Topic 2: Approaches in Education
- Topic 3: Education, Its Essence, and Goals (Part A)
- Topic 4: Education, Its Essence, and Goals (Part B)
- Topic 5: Business Principles in Education
- Topic 6: The System, Its Components, and Rules
- Topic 7: Dropouts
- Topic 8: Educational Bubble
- Topic 9: Personal Connection and Aloofness
- Topic 10: The Educator's Role: Educator or Psychologist

Eighth Section – Discipline

- Topic 1: Discipline
- Topic 2: Proper Conduct
- Topic 3: Unity Among Students
- Topic 4: Rewards
- Topic 5: Punishments
- Topic 6: Regulations and Guidelines for Students
- Topic 7: Explanation of the Regulations

Ninth Section

- Topic 1: Professional Curriculum
- Topic 2: The Revealed and Hidden Torah, like Body and Soul
- Topic 3: Curriculum: Educational Guidance
- Topic 4: Curriculum: Boys' School
- Topic 5: Curriculum: Girls' School

Tenth Section – Institutions and Their Development

- Topic 1: Where to Begin
- Topic 2: Institutions at Their Early Growth
- Topic 3: Small Institutions
- Topic 4: Large Institutions

Eleventh Section – Proper Management

- Topic 1: Introduction
- Topic 2: Annual Planning
- Topic 3: The Principal's Calendar
- Topic 4: Explanation of Principal's Calendar
- Topic 5: Forms
- Topic 6: Letters
- Topic 7: Example of Educational Penalty

Twelfth Section – Management

- Topic 1: The Law
- Topic 2: Safeguarding One's Health
- Topic 3: Fundraising
- Topic 4: Budgets

Thirteenth Section – The Yeshiva World

- Topic 1: Introduction
- Topic 2: Transitioning to Adolescence
- Topic 3: Small Yeshivas and Large Yeshivas
- Topic 4: Curriculum
- Topic 5: Preparation for Entering the Broader World

Fourteenth Section – Girls' School

Topic 1: Introduction

Topic 2: Girls' School

Topic 3: High School

Topic 4: Seminary

Topic 5: Curriculum

Topic 6: Essential Preparation for a Designated Role

Topic 7: Miscellaneous

Fifteenth Section – Various Topics

Topic 1: The Summer Period and Its Implications

Topic 2: Secular Studies

Topic 3: Institutional Halachic Issues

Topic 4: Special Education

Topic 5: Children of Baalei Teshuvah in the Mainstream

Topic 6: Ashkenazim and Sephardim in a Unified Framework

Topic 7: The Institution's Impact on the Community

Topic 8: The School as a Family Nest

Topic 9: What Is Outside the Principal's Responsibility

Topic 10: Salary

Topic 11: Secular Studies and Professional Designations

Topic 12: Summer Vacation

Topic 13: The Life of the Community Leader

Topic 14: Education as a Calling (shlichus)

Topic 15: Leadership and Its Meaning

Topic 16: What is Causing Deteriorating Dress Standards?

Topic 17: The Proliferation of Institutions – A Blessing!

Topic 18: A Candle for One Is a Candle for a Hundred.

Topic 19: The Yiddish Language.

Topic 20: Practical Halacha Study.

Topic 21: Conclusion.

”

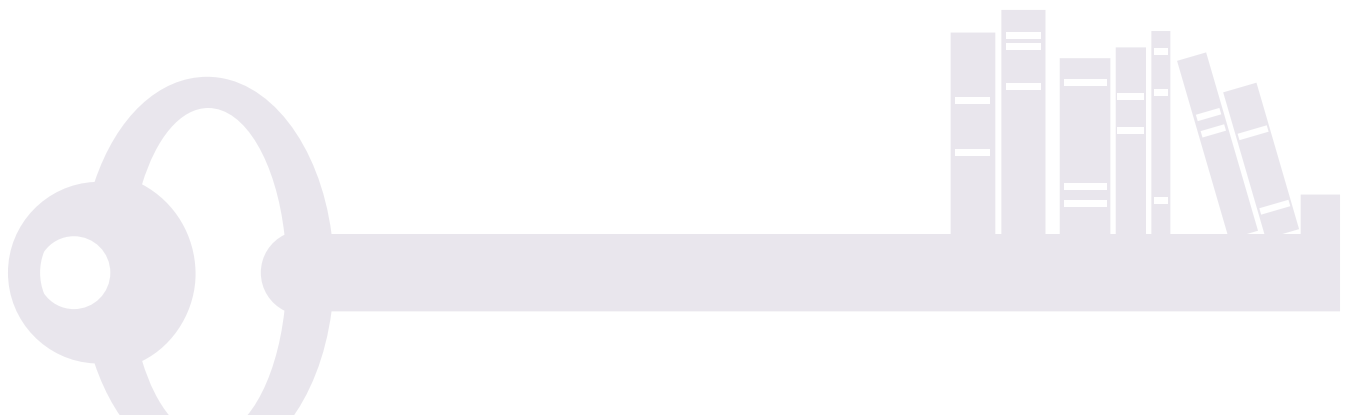
לפיכך נאה ויפה
עשה הרה"ג ר'
מרדכי וועכטער
שליט"א אשר כתב
ספר בשם "המפתח
לעולם החינוך"
להדריך וללמד רבנן
ותלמידיהון אשר הינם
מנהלי מוסדות חינוך

- הרב מרדכי אליהו

”

הסכמות
מגדולי ישראל

קטעים מדברי גדולי ישראל על המהדורה השניה - תשנ"ה

הנני רואה בזה עבודה רבה ומסודרת, חכמה ויש בה מלאכה של יגיעה להעמיק בדרכי ניהול של מוסדות חינוך - ולאסוף כללים ופרטים בזה, מבוססים על מאמרי חז"ל וצדיקי ופוסקי הדורות, ועל ניסיון בפועל במקצוע זה.

הרב אזדאבא שליט"א - קראון הייטס - חב"ד, ברוקלין. נ.י.

לפיכך נאה ויפה עשה הרה"ג ר' מרדכי וועכטער שליט"א אשר כתב ספר בשם "המפתח לעולם החינוך" להדריך וללמד רבנן ותלמידיהון אשר הינם מנהלי מוסדות חינוך, כיצד "להדריך ולחנך בדרך טובה"...

הרב מרדכי אליהו זצוק"ל - הראשון לציון והרב הראשי לישראל

הן הבאת ברכה לתוך ביתי ה"ה ספר גדול בכמות ורב האיכות הנקרא בשם "המפתח לעולם החינוך", ותוכנו ביאור גדול בסדר החינוך של המנהל באריכות גדולה בכל פרט ופרט, וכבר דובר שיש בספר עבודה גדולה בשים שכל, מח ולב גם יחד, דבר נפלא ממש, אשר נעשה ע"י צוות של מחנכים ובראשם הרב מרדכי וועכטער נ"ו.

ובטוח אני שכל אחד ואחד ימצא בספר זה כמה וכמה עצות והדרכות ודברים יקרים בדרכי החינוך.

הרב שלמה הכהן גראס שליט"א. בעלזא. ברוקלין. נ.י.

בדבר זה יהי לתועלת העוסקים בחינוך, ויהי להם הספר למורה דרך. המקום יהי בעזרו לרומם קרנו בכבוד, ויקוים בו נוצר תאנה יאכל פרי' פרי קודש הלולים.

הרב פנחס הירשפרונג זי"ע - מונטריאל, קנדה.

לכך אפריון נמטי' לכבוד צוות המחנכים הרבנים שליט"א ובראשיתו הרב הגדול מעוז ומגדול מוה"ר מרדכי וועכטער שי' שערכו בחכמתם ותבונתם ספר "המפתח לעולם החינוך". ותהיה זו תועלת גדולה למנהלים שיהא להם ספר מוכן ודרך סלולה לענייני חינוך. וחפץ ה' בידם יצלח ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד.

הרב פישל הערשקאוויטש שליט"א - קלויזנבורג, ברוקלין. נ.י.

משימה כבדה לקח על עצמו מחברנו הדגול הרב ר' מרדכי וועכטער שליט"א, שלמד הרבה תורה בישיבות שונות בא"י, בכתיבת הספר "המפתח לעולם החינוך". לא דבר קל הוא, ולא הרבה יכולים להתחרות אתו. יגיעה ועמל רב דרושים בחיפוש דרכי החינוך האמיתיים, ולא קל הוא למצוא המפתח הראוי לפתוח בעזרתו את אוצרות החינוך הטהור.

מחברנו הרב ר' מרדכי וועכטער שליט"א ראוי הוא לברכה על עבודתו הקדושה. הרבה יגיעות יגע, הרבה שקיעות שקע עד שהצליח לתת לנו יצירה שאין לשער את ערכה ואת נחיצותה בשביל הדור הצעיר, התועה לפעמים על דרכי אפלה וזרים לרוח הטהור של היהדות הנאמנה מדור דור. הרבה עבודה רבת-היגע השקיע המחבר כדי שהספר יצא מהודר מכל הכיוונים. הספר מלא דרכי מוסר וחסידות ולפעמים דברי מחשבה ארוגים הם גם על רקע חסידי.

ע"ד הסכמה על ספרו, אגיד לו נאמנה שזה כיהודה ועוד לקרא, כי ראיתי שגאוני תורה בעלי שם עולמי, מהללים ומשבחים את הספר ונחיצותו.

אני בטוח שע"י קריאה בספר זה יתעורר המעיין להכין את יסודות החינוך הטהור המכניס קדושה בבית יהודי.

הרב שמחה עלבערג זי"ע - יו"ר אגודת הרבנים דארה"ב וקנדה.

נוכחתי לראות שיש ברכה ותועלת בהדפסת ספר זה, ויביא תועלת רבה למנהלים ומחנכים במוסדות תורניים, ובפרט לצעירים שמתחילים לנהל מוסד ועליהם לצעוד בזהירות ולכלכל מעשיהם בתבונה.

יתכן שספר מסוג זה אין כיום, ובתקופתנו שעל כל מקצוע צצים ספרים לרוב בהדרכה ייעוץ והכוונה - הי' מן הראוי שיצא לאור ספר מעין זה, והריהו בבחינת דבר בעתו מה טוב.

הרב אלי פישר שליט"א - גור, ברוקלין נ.י.

ובזה הנני לברכו: י"ר שיזכה להרביץ תורה ברבים ולהשיב את בני ישראל לעבודת ה' עבודה תמה ע"ד אבותינו ורבותינו הקדושים בלתי לה' לבדו, ויפוצו מעיינותיו חוצה ויתקבלו דבריו לטובה וזכות הרבים יהי' תלוי בו. כעתירת וברכת ידיו בלב ונפש.

הרב מנשה קליין זי"ע - אבדק"ק אונגוואר. ארה"ב - ירושלים.

הסכמת גדולי ישראל על המהדורה השניה - תשנ"ה

אברהם אזדאבא*

חבר הברית דיק קראון הייטס

602 Montgomery Street
Brooklyn, New York 11213
(718) 771-8737

אי דריח מרחשון לשנת ה'תשנ"ה

לכבוד הרה"ח ר' מרדכי שי וועכטער

שלום וברכה:

הביאו לפני כמה עלים מספרו החשוב, והנני רואה בזה עבודה רבה ומסודרת, חכמה ויש בה מלאכה של יגיעה להעמיק בדרכי ניהול של מוסדות חינוך – ולאסוף כללים ופרטים בזה, מבוססים על מאמרי חז"ל וצדיקי ופוסקי הדורות, ועל נסיון בפועל במקצוע זה.

כן מעורר הוא על גודל האחריות של חינוך הילדים על כל אחד ובפרט על המחנך עצמו. וכידוע, באם שוחט צריך להיות יריש מרבים (ראה שמי"ח ס"יא ס"ו) ק"ו למלמד, שזה נוגע לדורידורות, וק"ל.

ויה"ר שבזכות תינוקות של בית רבן שאין בהם חטא (שבת ק"ט, ב) נוכח ללכת לקראת משיח צדקנו בגאולה הקרובה והשלימה בבשורה "ראו גדולים שנידלנו" (ראה כתובות מה, א, וכ"ש במדה טובה).

ממני המאחל לו הצלחה רבה בעבודת הקודש ובפרט בשדה החינוך שעליהם עלמא קיימא (שבת ק"ט, ב).

א/כ"ג
א/כ"ג

מרדכי אליהו

הראשון לציון והרב הראשי לישראל לשעבר

י"ד בכסלו תשנ"ה

המלצה

חז"ל מביאים במסכת בבא בתרא דף ח ע"ב ברייתא על הפסוק: "והמשכילים יזהירו כוזהר הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד" – "אלו מלמדי תינוקות". בהמשך שואלת הגמ' "ורבנן מאי? אמר רבינא ואוהביו כצאת השמש בנבורתו".

לכאורה קשה, מדוע שואלת הגמ' מה שכרם של רבנן, כשאנן מדברים על גבאי צדקה, דיינים ומלמדי תינוקות. אלא כוונת השאלה של הגמ' היא זו: "רבנן" – שהם מלמדי תינוקות ויחד עם זאת יושבים ולומדים תורה כל הזמן, מה דרגתם? והגמ' עונה: "ואוהביו כצאת השמש בנבורתו", למעלה מזה הרקיע ומהכוכבים.

ורשיי מסביר מדוע מלמדי תינוקות של בית רבן נקראים "מצדיקי הרבים" – "שמלמדין ומחנכין אותן בדרך טובה", היינו, שהם צופים למרחוק איזה חינוך והדרכה יתנו לתלמיד, שיועיל לו שגם לכשיגדל ימשיך בדרך הטובה.

ולפיכך נאה ויפה עשה הרה"ג ר' מרדכי וועכטער שליט"א, אשר כתב ספר בשם "המפתח לעולם החינוך" להדריך וללמד רבנן ותלמידיהון אשר הינם מנחלי מוסדות חינוך, כיצד "להדריך ולחנך בדרך טובה" – כלשון רשיי. היינו, בבחינת "ולהורות נתן בלבם". יש יודעים ללמוד ולא יודעים ללמד, ויש שיש להם כשרון ללמד אבל לא הוכשרו ללמוד. וברור שאלה וגם אלה אין להפקיד בידם צאן קדשים לחנכם ולגדלם. ולפיכך כשיש אדם שהקביה חננו "ולהורות נתן בלבם", ולא רק ללמד תלמידים אלא להורות למורים, זהו שעליו אוסרת הגמ' "ורבנן מאי – ואוהביו כצאת השמש בנבורתו", לא רק כוכב, ולא זוהר הרקיע בלבד, אלא כצאת השמש בנבורתו. ולשון הפסוק: "שמש צדקה ומרפא ככנפיה". היינו, בכח אהבת ה' אפשר לרפאות דברים שלא נראים לעין. בכח "ורבנן מאי", אפשר לחנך ולהדריך רבנן שיגיעו לדרגה של אוהבים של הקביה אם הם מחנכים באהבה ובחיכה.

הנני מברכו שחפץ ה' בידו יצלה, וכל אשר יפנה ישכיל ויצלח, ויהי ה' עמו, וימשיך להפיץ מעינותיו חוצה, אכי"ר.

שלמה הכהן גראס

דומיץ

ד"ר מתיקי הדת דחסידי בעלזא

בארא פארק

בסייד. ייג מנחם אב תשנ"ד לפייק

שוכטייס לכבוד . . .

הן הבאת ברכה לתוך ביתי הייה ספר גדול בכמות ורב האיכות הנקרא בשם "המפתח לעולם החינוך", ותוכנו ביאור גדול בסדר החינוך של (המלמד והמנהל באריכות גדולה בכל פרט ופרט, וכבר דובר שיש בספר עבודה גדולה בשים שכל, מה ולב גם יחד, דבר נפלא ממש, אשר נעשה ע"י צוות של מחנכים ובראשם הרב מרדכי וועכטער נ"י.

אמנם מה שבקשת ממני הסכמה על ספר זה — הקשית לשאל, מכמה טעמים: ראשית, אתם לא צריכים לא לידי ולא לדכותי שהרי יש לכם במחניכם תליית רבנים חשובים שיתנו מהודם עליו ובדאי יבואו בהסכמתם על החיבור כפה מלא.

ושנית, ליתן הסמכה על ספר כזה שכל כולו הוא בנוי על שיקול הדעת וסברות הכאים מתוך נסיון גרידא, שאינו מבואר בספרים ככל הצורך, וגם הרי כל פרט ופרט גדול וקטן יכולים להיות יסוד גדול בדרכי החינוך ובתוצאותיו, וע"כ ליתן הסכמה על ספר כזה צריך השר המסכים לעבור על כל הספר בעיון נמרץ ובשום שכל ולשקול כמאזני צדק כל פרט ופרט, עד שידע על בוריו שהספר כולו אומר כבוד ושאין בו שום נפתל חייו.

ועוד בו שלישי, שהלא הרבה דרכים לחינוך וכל מחנה שונה בחינוכו הן במסורת החינוך והן בדרכי החינוך, והגם שבדאי כל הדרכים יסודתם בהררי קודש ומטרתם קודש, עכ"ו הרבה דרכים למקום ומייט פנים לתורה, וגם לחסידות עצמה כמה דרכים לה הן בעצם החסידות והן בדרכי לימודה, וע"כ אי אפשר לעשות ספר חינוכי שיהא שוה לכל נפש, רק כל מחנה ומחנה יש לה לעשות ספר חינוכי למחנה שלה.

עכ"ו רוב רובו של הספר הוא שוה לכל נפש ללמד ולייעץ את המחנך והמלמד והמנהל איך לגשת לטפל בתינוקות של בית רבן בגופו ונפשו ונשמתו, ובטוח אני שכל אחד ואחד ימצא בספר זה כמה וכמה עצות והדרכות ודברים יקרים בדרכי החינוך.

וע"כ חנני לאחל לכם ברכה מרובה במעשי ידיכם וחפץ הי בידכם יצליח להגדיל תורה ולהאדירה מתוך נחת וכטייס.

כ"ד יד"ו דו"ש כ"ח"י

הק' שלמה הכהן גראס

סנחס הירשפרונג

230 *Quebec*

Montreal, Quebec H2V 3W2

(514) 279-9886

בחורי רצתה נפשי הייה האברך הרב הגדול בתורה וביראה
חרף ובקי בחורי תורה וביראה מו"ה מרדכי שיי ווכטר אשר
ליקט ואסף עצות והדרכות פרקטיות בנושא ניהול מוסדות
חינוך, ומה מאוד נהניתי בראותי איך ליקט. ועיין בביב דף כ"א
וכן בכתובות דף ס' ועיין בביב דף ח', ובדבר זה יהי לתועלת
העוסקים בחינוך, ויהי להם הספר למורה דרך. המקום יהי
בעזרו לרוטם קרטו בכבוד, ויקוים בו נוצר תאנה יאכל פרוי פרו
קודש הלולים.

באעה"ח עשי"ק פ' מסוי"ט תשנ"ד לפ"ק

אפרים פישל הערשקאוויטש

אב"ד דק"ק חאלין יע"א

כעת בברוקלין, נ.י.

90 Ross Street Apt. 1E

Brooklyn, New York 11211

(718) 782-8328

בעזהש"ית

שלמה המלך ע"ה אמר חנוך לנער ע"פ דרכו, כי יש דרך חרבים ויש דרך היחיד הנקרא שביל, וצריך המחנך חכמה ותבונה ודעת היאך לנהוג אם בדרך חרבים או בדרך המיוחד לו.

וגם אמר שלמה המלך ע"ה גם כי יוקין לא יסור ממנה, שצריך חינוך כזה שגם בגדלותו לא יסור ממנה, והוא לנטוע בו יראת שמים ויראת חטא ועניני דרך ארץ. וצריך המחנך לידע ולהבין הדרכים המביאים ליראת שמים שתהא חכמתו וחינוכו מתקיימת.

לכך אפריון נמטיי לכבוד צוות המתנכים הרבנים שליט"א ובראשיתו הרב הגדול מעוז ומגדול מוה"ר מרדכי וועכטער שיי שערכו בחכמתם ותבונתם ספר "המפתח לעולם החינוך", ותהיה זו תועלת גדולה למנהלים שיהא להם ספר מוכן ודרך סלולה לעניני חינוך, וחפץ ה' בידם יצלה ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד. ונוכה כולנו במהרה לבנין בית הבחירה בביאת גואל צדק בב"א.

הכ"ח ד' דברים תשנ"ד לפ"ק, ברוקלין יצ"ו.

פישל הערשקאוויטש

יהודה קלמן מארלאוו

חבר הנהלת דיק קראון הייטס

7 Balfour Place

Brooklyn, New York 11215

(718) 774-6920

בסיד. יום ה' לסדר ולמדתם אותם את בניכם,
כי מנחם אב תשניד

לכבוד הרה"ח ר' מרדכי ש"י ווענטער

שלום וברכה:

בנוגע לזה שהבאת לפני עלים מליקוט הדן בעניני חינוך, וגם
ראיתי שהגו מעוטו כבר במכתבים והמלצות מכמה וכמה רבנים,
מתנכים ומנהלים מומחים בשדה החינוך, הגה יה"ד שתצליח
להפיץ מעיינותיך חוצה עדי קיום הייעוד שתרבה הדעת וכו'.

וכמ"ש בלק"ש ח"ט (דשכ"ו העבר) בנוגע לפירש"י עה"פ
ושנתם לבניך אלו התלמידים. . . כשם שהתלמידים קרויים
בנים כך הרב קרוי אב ומביא רא"י מחפסוק דאבי אבי רב
ישראל וגו' שקאו על אליהו הנביא מבשר הגאולה דבזה מרמו
רש"י שע"י קיום הצוו" דיושגנתם" כדבני (באופן ד"רכב"
ו"פירש"י" כמבואר שם בארוכה) נוכח ל"ולא ילמדו עוד איש את
רעהו כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם".

הרב שמחה עלבערוג

4809 14th Avenue

Brooklyn, New York 11219

(718) 438-5309

ב"ה. יום די פי שופטים, תשנ"ד

חן בא לפני האברך הגדול בתורה וביראה טהורה, תלמיד בשיבות בא"י, וספרו בידו, תחת שם: "המפתח לעולם החינוך", קראתי את הספר בהתענינות וראיתי שהמחבר הרחיב את חריעה בדברים מקוריים – הנושא הוא חדש בעולם הספרות החינוכית, ולא רבים ממחברי ספרים על נושאים למדניים מצאו לנכון להקדיש מזמנם ולהרחיב דבריהם על נושא מעניין זה, שהרי עתיד התורה, לימודה וקיומה תלוי בהחינוך שהילד קיבל בביתו. לכתוב על נושא חשוב זה אשר בו החינוך מיוצג – יש מקודם להשקיע חרבה עמל ויגיעה ורכישת ידיעות רבות בכמה וכמה מקצועות התורה, לחרוש חרישה אחרי חרישה ביסודותי, עד שנמצא הדרך הנכונה שעל המחנך לילך כדי שיצליח בחינוכו, כך שהחינוך יביא אתו פרי תואר בשדה החינוך.

משימה כבדה לקח על עצמו מחברנו הגדול הרב ר' מרדכי ווכטר שליט"א, שלמד הרבה תורה בשיבות שונות בא"י, בכתיבת הספר "המפתח לעולם החינוך". לא דבר קל הוא, ולא חרבה יכולים להתחרות אתו. יגיעה ועמל רב דרושים בחיפוש דרכי החינוך האמתיים, ולא קל הוא למצוא המפתח הראוי לפתוח בעזרתו את אוצרות החינוך הטהור.

מחברנו הרב ר' מרדכי ווכטר שליט"א ראוי הוא לברכה על עבודתו הקדושה. הרבה יגיעות יגע, הרבה שקיעות שקע עד שהצליח לתת לנו יצירה שאין לשער את ערכה ואת נחיצותה בשביל הדור הצעיר, התועה לפעמים על דרכי אפלה וזרים לרוח הטהור של היחודות הנאמנה מדור דור. הרבה עבודה רבתהיגע השקיע המחבר כדי שחספר יצא מהודר מכל הכיוונים. הספר מלא דרכי מוסר וחסידות, ולפעמים דברי מחשבה ארוגים הם גם על רקע חסידי.

עלינו לדעת כמה קשה ומסובכת היא המסכת של "חינוך"

עלינו לדעת כמה קשה ומסובכת היא המסכת של "חינוך"
וגישות שונות איך לבצע "חינוך התורה".

ובל נשכח כי חובת החינוך – למצוות, לתורה ולמוסר –
מתחילה בעוד הילד נמצא קשור לעריסה, ראה ירושלמי פ"א
דיבמות, ראה את ר' יהושע וקרא עליו את מי יורה דעה, זכור
אני שהיתה אמו מוליכה את ערסו לבית הכנסת בשביל שידבקו
אוניו לתורה וכו'. ועוד דבר, חינוך – כמו תורה – נצרך לכל
אדם, לצעיר וכן לזקן, כל החיים ועד יום מותו חייב אדם ללמוד
תורה, כמו שכי הרמב"ם פ"ח ה"ט מת"ת. הרמב"ם שואל, עד
מתי חייב אדם ללמוד תורה, ומשיב: עד יום מותו.

וכמו שתורה היא עד יום מותו כן יש צורך בחינוך כל
החיים, ממש עד יום מותו, שלמה המלך אמר "חנך לנער על פי
דרכו, גם כי יזקין לא יסור ממנה" (משלי כב) ופירש הגר"א גם
כי יזקין, שגם אדם זקן בא בימים יש לו צורך גדול בחינוך לא
פחות "מנער". גם אדם שבא לימי זקנה, גם הוא יש לחנכו,
להראות לו הדרך עליו לפסוע ולהתוות לו הדרך שעליו ילך.
וידועים ג"כ דברי המאירי ברכות דף מ. "לעולם יהא אדם זהיר
לחנך את בניו בלימוד בילדותו, שלימוד בזמן הילדות הוא
העומד לדורות".

ע"ד הסכמה על ספרו, אניד לו נאמנה שזה כיהודה ועוד
לקרא, כי ראיתי שאנוני תורה בעלי שם עולמי מהללים
ומשבחים את הספר ונחיצותו.

אני בטוח שעיי קריאה בספר הזה יתעורר המעיין להכין את
היסודות של החינוך הטהור המכניס קדושה בבית יהודי.

ובזה הנני לברך את הרב המחבר שליטי"א שיזכה לברך על
המוגמר. ובטחוני שכל אחד ימצא בספרו דברי חפץ ויתרבו
הקונים ויתנו יד עזרה כדי שהספר יופיע בקרוב לשמחת רבים.

הכוי"ח למען הפצת התורה והיהדות הנאמנה

חבר אגודת הרבנים

יו"ר הנהלת אגודת הרבנים דארצות הברית וקנדה

אלי פישר

ראש סולל מר

ברוקלין, ניו

1739 50th Street

Brooklyn, New York 11204

(718) 435-9135

בית. כ"ז תמוז תשנ"ד

הראני עלים לתרופה מיועד להדפסה בשם ספר "המפתח לעולם החינוך" שחובר על ידי צוות מחנכים בראשות הרה"ג ר' מרדכי וועכטער שליט"א.

נוכחתי לראות שיש ברכה ותועלת בהדפסת ספר זה, ויביא תועלת רבה למנהלים (ומחנכים) במוסדות תורניים, ובפרט לצעירים שמתחילים לנהל מוסד ועליהם לצעוד בזהירות ולכלכל מעשיהם בתבונה.

יתכן שספר מסוג זה אין כיום, ובתקופתינו שעל כל מקצוע צצים ספרים לרוב בהדרכה יעוץ והכוונה – חיי מן הראוי שיצא לאור ספר מעין זה, והריתו בבחינת דבר בעתו מה טוב.

ובזכות החינוך לתורה יריש ומדות טובות נזכה לראות ברכה בחנוך הדורות הבאים ולקרוב בזה גאולתנו בבי"א.

הכ"ת.

אלי פישר

מנשה הקטן

אבדיק אונגוואר וריס דישיבת "בית שעים"

1578 53rd Street

Brooklyn, New York 11219

(718) 494-6788

בית גי לסדר והיתה לו ולורעו אחריו התשנייד בניי יצויא

הן הובאו לפני עלים לתרופה מקונטי הימפתח לעולם החינוך, דברים העומדים ברומו של עולם בעניי חינוך בני ובנות ישראל, וסדר הענינים (למחנכים, למלמדים ולמנהלי הישיבות בהיקף גדול מאת הרה"ג וכי מוה"ר מרדכי וועכטער שליטיא וחבריו, ובקשו ממני לעיין בו ולתת הסכמה על הנאמר בו. והנה אמת אני כי ליתן הסכמה על ספר כזה הוא קשה מאד, כי הרבה דרכים יש שיבור לו האדם בדרכי החינוך, וכולם טובים אם כוונתם לשיש. ולעומת זה בנקודה אחת אם יתקם חיו יקלקל הדור כולו, ועיי רמו רבינו הקדוש: איזה דרך ישרה שיבור לו האדם, כי הרבה מיני אנשים והרבה דעות ומיני דרכים ישרים, וכל איש דרכו ישר בעיניו, אלא מה שישיר לזה אינו ישר לזה. וכן ישיבות או מוסדות ויש אחד ואין שני בדומה לו, ומה שטוב לזה אפשר רע לזה. וראי ספרה אדומה שנאמרה עליה חוקה, מטהרת טמאים ומטמאת טהורים, רמו לדבר שאפשר שלזה יהי דרך טוב וישר ולשני הוא דרך עקלקלתן חיו. ובגמי חגיגה דף גי ע"ב: דברי חכמים כדרבנות וכמסמרות נטועים בעלי אסופות וגוי, אלו תייח שיושבין אסופות אסופות ועוסקין בתורה, הללו מטמאין והללו מטהרין, הללו אוסרין והללו מתירין, הללו פוסלין והללו מכשירין. שמה יאמר אדם היאך אני למד תורה מעתה, תייל כולם נתנו מרועה אחד וכי, אף אתה עשה אונך כאפרכסת וקנה לך לב מבין לשמוע את דברי מטמאים ואת דברי מטהרים וכי. [פרשיי: מאחר שכולם לבן לשמים עשה אונך שומעת ולמוד ודע דברי כולן וכשתדע להבחין אי זה יכשר קבע הלכה כמותו.] בלשון הזה אמר להם אין דור יתום שרי אלעזר בן עזרי שרוי בתוכו.

וכמו בתרופות ורפואות של חולי הגוף לאו כל גופא סובל כל מיני רפואות, כ"ש רפואת הנפש, והרופא המומחה צריך לדעת כל מיני רפואות ולהיות זהיר וזהיר בכל פעם שנותן הרפואות, ולהתייעץ עם מומחים אחרים בדבר. ובפרט לקרב או לרחק,

שהרבה פעמים הוא כעין ניתוח של פק"י ממש. ולכן לאחר שהצצתי בו קצת מפה ומפה ובכמה דברים שנאמרו בו, חשבתי להוסיף על הני"ל ולהעתיק כאן משי"כ כק"י הבעל תו"י"ט בענין חינוך הבנים. והמעיינים. בפנים הספר עכ"פ יראו עד כמה מוטלת עליהם האחריות שלא יכשלו בלשונם ולא ינקשו בשינונם ואל יאמר פיהם דבר שלא כרצון ה' ח"ו.

במסי אבות פ"א מ"ו על דברי ר' יהושע בן פרחיה אמר עשה לך רב וקנה לך חבר, במדרש שמואל הביא קושיא בשם רבי יהודה לירמ"א למה לא הזהיר על שיקח תלמידים שהרי אמרו (תענית ז' מכות י') הרבה למדתי מרבותי וכי ומתלמידי יותר מכולם, והביא ת"י הרי"ל וגם ת"י כק"י המהרי"ל מפראג, שאין ראוי לעשות האדם עצמו לרב וליקח לעצמו שם חשיבות לומר תלמוד ממני, כמו שעושים בארצות הללו. ורבינו התי"ט ת"י הגם שדבריהם אמת — קושיא מעיקרא ליתא, דמה שאמרו העמידו תלמידים הרבה היינו על רגל האמת, וזה לא יוכל אלא מי שיש בידו האמת, ולא אמרו במתנאים ומתנשאים לאמור אני אמלך ואח"י ראש וקצירעם להרבות בשיבת התלמידים, שהרי כל דבריהם דברי מוסר וענות צדק. אבל במי שבידו הכח להעמיד תלמידים הרבה עליו אמרו והזהירו להעמיד תלמידים הרבה, וע"ד שנאמר (משלי ז') ועצומים כל הרוגיה זה תלמיד שהגיע להוראה ואינו מורה, אבל במי שלא הגיע למדה זו ומתנשא כאמור, גם הוא בכלל ורבים חללים הפילה, ובק"י ממי שלא הגיע להוראה ומורה, שזה לפי שעה ולעתים מזומנים להוראה ולאיש מן האישים, וזה מידי יום יום ולתלמידים רבים ושבתא כיון דעל על כ"ש וק"י בן בנו של ק"י שעליו נאמר (משלי ז') ורבים חללים הפילה, ואין זו קושיא שא"כ למה אמרו בסתם והעמידו תלמידים הרבה, שעל זה ועל כיוצא בזה נאמר (הושע י"ד) וצדיקים ילכו בס' ופושעים יכשלו בס' ע"ש דברים כנחלי אש.

והנה הרואה יראה שהמחנך והראש ישיבה עד כמה צריך להיות מוכשר והגיע להוראה — לא רק בתורה אלא במעשים טובים וישרות וצדקות ולש"ש ובכל ענינים — שיוכל להורות תלמידים הגונים, והמתנאים ומתנשאים לומר אני אמלך הם בכלל ועצומים כל הרוגיה וגרע ממי שלא הגיע להוראה ומורה.

ובגמ' (סנהדרין כ"ו ע"א) אמרו חכ"ל דחוקיה המלך ושבגא תרוויהו ראשי ישיבות היו, ושבגא דריש בתליסר רבוותא וחוקיה

המלך דרש בחד סר רבנותא. כי אתי סנחריב על ירושלים הוה מסתפי חוקיה משבנא שמא חיז נטיה דעתיה דקבייה בתר רובא, כיון דשבנא ותלמידיו היו הרוב וקובייה אויל בתר רובא. בא נביא ואמר לו: לא תאמרן קשר לכל אשר יאמר העם הזה קשר, כלומר קשר של רשעים הוא וקשר של רשעים אינו מן המנין, עייש. והנה ודאי דישיבת שבנא שהי דורש בתליסר רבנותא מאה ושלשים אלף תלמידים היתה ישיבה גדולה עד שחוקי ירא שמא הקבייה יטה אחר הרוב, ומסתמא גם היו תלמידים טובים, ואעפ"כ אמר לו הנביא קשר של רשעים הוא ואינו מן המנין, והוא פלא, אלא ששם (עייב) הסבירו חז"ל שבנא בעל הנאה הי ולא היתה כוונתו לשיש נמצא הנם שהי לו ישיבה של מאה ושלשים אלף תלמידים כיון ששבנא המשפיע המורה דרך שלהם בעל הנאה הי ולהנאתו נתכוין חז"ל קשר של רשעים ועיין פרשיי וברמיה שם פי בעל הנאה, עכ"פ העיקר שחראש ישיבה או האחראי המנהל או המשגיח לא יהיה כוונתו להנאתו, בלתי להי לבדו.

ואולי בזה מבוארין דברי חסי"ח סי' שע"ד בא"ד וז"ל: הקבייה מנהיג עולמו, וכשירצה לתת גדולה לאדם יהיה לו ולזרעו עושר כדי שישלם לו בעוה"ז, יותדע שהרי כמה בעלי תלמוד ואין בהם יראת שמים ויהיו להם תלמידים הרבה, הכל כדי לכבדם בזה העולם, ואינו ראוי לכך, אלא כמו שנותן עושר לאדם כדי שיהא נחשב ונכבד בעיני הבריות וכו' ולא מפני זכותו, שאינו טוב, אלא לתת להם שכר בעוה"ז וכו', עייש. והוא על פי הנמי הנ"ל, דשבנא נתנו לו ישיבה גדולה יותר מישיבת חזקיה כדי לטרדו מן העולם. והוא מעשה נורא והוראה גדולה שיש מי שנותנין לו מאה ושלשים אלף תלמידים ישיבה גדולה ולומדים תורה והוא המרביץ הגדול בתורה, והכל לטרדו מן עוה"ז ולשלם לו בעוה"ז בבחינת רשעים להאכידו מן העולם, בשביל שאין לו יראת שמים.

והנה הבאתי תרי עובדות האלו כדי לדעת האחריות של המחנך והמנכס בחינוך, וכמובן שכל ערום יעשה בדעת. וכל המעשים שהביא בקונטרס הם בכלל כל הנחלים הולכים אל היס, כי כשם שפרצופיהם שונים זה מזה כך דעותיהם שונות וכבר בקש אדון הנביאים יפקוד הי אלקי הרוחות איש על העדה, ודרשו ז"ל שילך לפי רוחו של כל אחד ואחד. וכמו שהאב יודע ומבחין בין בן לבן ויודע תוכן נפשו ומחנכו לפי תוכן נפשו, כן על הראש ישיבה והמנהל ליכנס בפנים כל תלמיד ותלמיד, דרבו

הוא וגדולה האחריות שלו משל אב, שהוא מביאו לחיי עוה"ב. והעיקר שלא יהיה בכלל יוצר הריס ובורא רוח ולדבר כזבים, אלא הכל יהי מבוסס על דרכי ההלכה ודרכי חיים ומי נח לו ולא הקפדן מלמד, אלא צריך לקיים שניהם, שמאל דוחה וימין מקרב, דכמו שיש ענין של ולא הקפדן מלמד כן יש ענין של זרוק מרה בתלמידים.

והא לך יסוד מרבינו הגדול הרמב"ם התייר הגדול בחינוך ובתורה (בפיה"מ פ"ה דאבות) בן הא הא אומר לפוס צערא אגרא, ואמר בן הא הא לפי מה שתצטער בתורה יהיה שכרך, ואמרו שלא יתקיים מן החכמה אלא מה שתלמוד בטורת, עמל, ויראה, מן המלמד, אבל קריאת התענוג והמנוחה אין קיום לה ולא תועלת בה, ואמרו בפ"י מאמרו אף חכמתי עמדה לי, חכמה שלמדתי באף עמדה לי. ומפני זה צוה להטיל אימה על התלמידים ואמרו זרוק מורא בתלמידים ע"כ ע"ש. הנה נתן לך רבינו הרמב"ם בקיצור דרכי החינוך לתלמיד. שהם די ענינים מצד התלמיד. א) שילמוד בטורת, כלומר שיטריח עצמו ללמוד תורה ולא שינסח להקל מעצמו אלא ירבה בטורת. ב) עמל, כלומר שתהי עמלו בתורה וכמ"ש רש"י ר"פ בחקותי שתהיו עמלים בתורה, והטורח והעמל הם שני דברים כידוע. ג) שילמוד מתוך יראת שמים ולא כלומד איזה חכמה מחכמת האומות אלא ראשית חכמה יראת ה', ובלי יראה אינו זוכה לתורה. ד) שילמוד מפי מלמד, שתהיה לו קבלה. וצריך דוקא מלמד ולא מתוך טייפ או כיוצא בו, אלא צריך להיות לו רב, וזה עשה לך רב.

והוסיף עוד דלא תימא דטורח לאו דוקא אלא כלומר שאם לא תמצא ללמוד רק בטורח ג"כ מחויב ללמוד, וכמו לא בשמים הוא שאם הי' בשמים חייבים לעלות, אלא הוסיף הרמב"ם ז"ל שלא יתקיים מן החכמה מה שלומד וקורא מתוך תענוג ומנוחה שזה היפוך הטורח והעמל, שאין קיום לה ולא תועלת, כלומר, אין קיום על העתיד וגם לא תועלת על ההווה. נמצא דהחויב ללמוד דוקא בטורח ועמל. והחמישי על המלמד להטיל אימה על התלמידים, שזה בכחית זרוק מורא בתלמידים ע"ש, והבן מאד.

ולעומת זה אמרו ז"ל שמאל דוחה וימין מקרב, וכל ערום יעשה בדעת. ובאמת כי נקודה זו הוניהו מאד במדינה זו, שמבקשים רק ללמוד תורה מתוך תענוגים ובלי עמל ובלי מלמד, מטייפס וכיוצא בו, וכ"ש שלא לזרוק מורא בתלמידים ואדרבה אסרו לגמרי שהמלמד יגע בתינוק וכיוצא בו, שהתורה אמרה

מערבין קודש וחול ומשתמשים בערבוביא בלימודי חול, ובפרט
בלשון הנזים, שזה היי הגורם בכל הדורות להירוס התורה חיו.

ובזה הנני לברכו: ייר שיזכה להרביץ תורה ברבים ולהשיב
את בני ישראל לעבודת ה' עבודה תמה על דרך אבותינו ורבותינו
הקדושים בלתי לה' לבדו, ויפוצו מעינותיו חוצה ויתקבלו דבריו
לטובה וזכות הרבים תהיה תלויי בו. כשתירת וברכת יודו בלב
ונפש,

מנחת הקסן

הסכמת גדולי ישראל על המהדורה השלישית - תש"פ

ב"ה

Rabbi M.M. Fucks
Rabbi of Kiryat Shomrei Hachomoth
37/3 Yitzhak Mirsky St.
Ramoth. Jerusalem.
Tel/Fax: (02) 587 - 0070

הרב מנחם מענדל פוקס
אג"ד קריית שומרי החומות - רמות
רחוב יצחק מירסקי 37/3
ירושלים
טל/פקס: (02) 587 - 0070

יום חמישי י"ח אדר ב תשע"א, לפ"ק

ידוע לכל דבר שמעו של הספר המופלא "המפתח לעולם החינוך" - "מדריך למנהלי מוסדות חינוך" אשר יצא לאור בשנת ה'תשנ"ה, ובו המלצות מגדולי ומאורי ישראל. ספר זה כבש את עולם המנהלים, וגם נכון להיום הספר עדיין יחיד מסוגו - בהגשת הדרכה למנהלי מוסדות חינוך.

ידידי, המחבר היקר הרה"ג המופלג והמפואר הרב מרדכי ווטר שליט"א עוסק בעדכון ובעריכה מחודשת של ספרו הנ"ל תחת השם החדש "אנציקלופדיה למנהלי מוסדות חינוך". בספר חמשה עשר שערים וכמאה ערכים.

אני רואה בו מפעל תורני וחינוכי שחובה להוציאו לאור בהקדם האפשרי לטובת המנהלים ולמען עתידו של חינוך ילדי ישראל. הרה"ג המחבר שליט"א שוקד על עריכת הספר ולהשלימו בהקדם האפשרי בשעה טובה ומוצלחת. תקוותנו היא כי הספר יופץ בעוה"י"ת בכל אתר ואתר ויגיע לכל מנהל בית ספר יהודי בכל העולם כולו!

"המציל נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא". על אחת כמה וכמה כאשר מדובר במפעל תורני וחינוכי שעשוי להביא תועלת כה גדולה ועצומה לכל אותם העומדים על המשמר; ראשי מוסדות חינוך די בכל אתר ואתר. זו היא זכות גדולה ונפלאה אשר תעמוד במיוחד לבעלי הזבלון המסייעים מהונם וממונם כדי שמפעל תורני וחינוכי זה יצא מן הכוח אל הפועל. יהי ה' בעזרתם בכל המצטרך להם ולב"ב שיחיו.

והנני בזה בברכה מרובה לידידי הבעל מחבר שליט"א. יה"ר ויפוצו מעיינותיו חוצה ברוב פאר והדר, ויזכה להוסיף עוד כהנה וכהנה ספרים טובים ומועילים לזכות את הרבים להגדיל תורה ולהאדירה, מתוך הרחבה ובריאות וכט"ס.

כ"ד הכו"ח לכבוד התורה ולומדייה

מנחם מענדל פוקס
פע"ק ירושלים תובב"א

מנו"ף - מרכז להנהגה ופיתוח מנהלים בחינוך הדתי

מכללה ירושלים בשיתוף משרד החינוך - מינהל החמ"ד

בס"ד

כ"ה בתשרי תשס"ז
17 באוקטובר 2006

לכל מאן דבעי

התפעלתי מאוד מהספר "המפתח לעולם החינוך" שיצא לאור בתשנ"ה ע"י הרב מוטל שיי ווכטר ולו המלצות חמות מגדולי ישראל מכל החוגים ועדות.

התכנון למהדורה החדשה המורחבת "המפתח לעולם החינוך אינצקלופדיה למנהלי מוסדות חינוך" משובח. בתפקידי כמנהל, מפקח במשרד החינוך ומכשיר מנהלים, הנני רואה בפרויקט זה נחיצות וחשיבות ממדרגה ראשונה.

אין כל ספק שזה ינפיק תועלת עצומה למנהל מוסד חינוכי בסקטורים החרדים על גוניהם, אשר חותר אל האמת, והצלחה לטובת התלמידים והמוסד.

בחוקרה ובברכה
ד"ר שייקה שפירא
מנהל מנו"ף

מנו"ף מכללה ירושלים ת.ד 16078 בית וגן 91160 טל: 02-6750912 פקס: 02-6750762
אתר אינטרנט: www.yalkut.com אימייל: manof@macam.ac.il

הסכמת גדולי ישראל על המהדורה הרביעית

ועד הרבנים דטאראנטא
VAAD HARABONIM OF TORONTO

בעוהסי"ח

129 McGillivray Avenue, Toronto ON M5M 2Y7
Telephone: (416) 841-7318
e-mail beis_din@hotmail.com

Beis Din

בט"ד

Rabbi Dovid Schochet
Rabbi Moshe Mordechai Lowy
Rabbi Yoseph Oziel

י"ז שבט תשפ"ג

Rabbi Mottel Wechter has dedicated more than 30 years lighting up the world of "school leadership".

His project, "The Key to the World of Education – Encyclopedia and Research for School Principals" has been written, published and distributed in three versions. The third version includes 1400 pages divided into 120 chapters.

This project, that has recommendations from *Gdolei Yisroel* from our and the previous generation, has left its strong and unique mark upon many educational institutions throughout the world. For many school leaders it is their *Shulchan Oruch* that guides them every step in critical decisions which affect millions of children for generations to come.

Rabbi Wechter also dedicates many months of the year as a consultant to school principals and executive directors.

Rabbi Wechter will shortly begin a fourth version of this project. This version will be more advanced than its predecessors. It will be available in both Hebrew and English.

Rabbi Wechter has proven himself with his dedication and expertise and we highly recommend that every school principal, executive director and even school board member consider taking advantage of his expertise including purchasing his published works as a guideline for their responsibilities.

Education is paramount in our lives. Surely, God will reward you with much success, blessings and, most importantly, true *yidish* and *torah nachss* from your family!

Rabbi Dovid Schochet Rabbi Moshe Mordechai Lowy Rabbi Yoseph Oziel

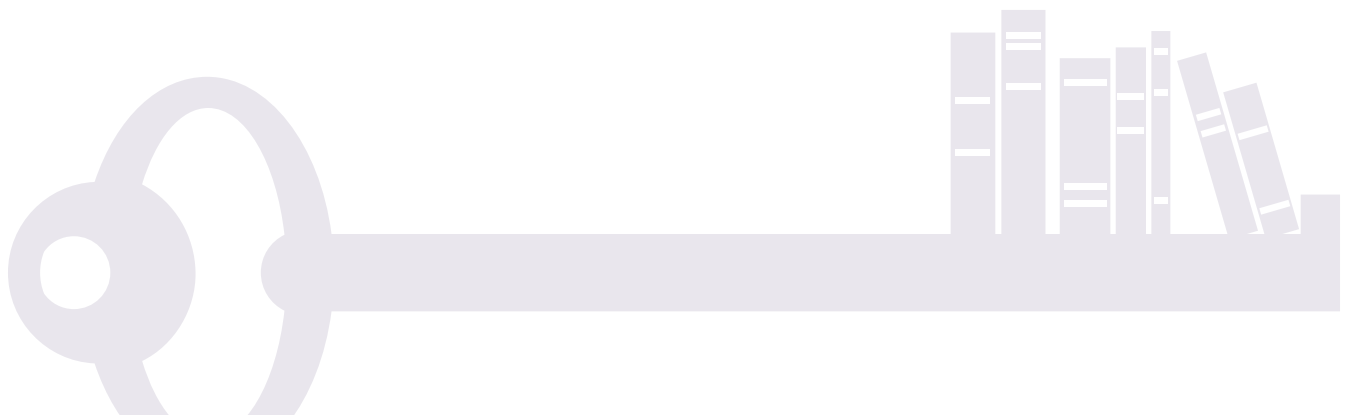
”

חינוך היא לא רק
מצווה אחת מיני
רבות. החינוך
מהווה הא"ב לכל
התורה כולה!

”

מבוא

מבוא

א. "יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם".

בשבח והודאה לבורא עולם ומנהיגו, על כל הטוב והחסד, למעלה ממדידה והגבלה, ומתוך ניסים ונפלאות, אנו שמחים להגיש לקהל מנהלי וראשי מוסדות חינוך את המהדורה הרביעית והמורחבת של סדרת הספרים "המפתח לעולם החינוך - אנציקלופדיה למנהלי מוסדות חינוך"!

בהיסטוריית ובספרות העולם התורני והיהודי, מעולם לא יצא לאור תחקיר ואנציקלופדיה מקיפה ושלימה בנושא שהוא הוא יסוד היסודות לכלל ישראל, המשך ועתיד ילדינו - עם ישראל ושלמות המין האנושי, תיקון העולם במלכות שדי - איך וכיצד מנהלים מוסד חינוך ומה תפקידה של הממשלה ושר החינוך. פרויקט זה הוא ה"נחשון", ומכאן החשיבות וההכרח בתחקיר זה.

בקיץ תשנ"ג יצאה לאור עולם חוברת צנועה בת 100 עמודים על נושא ניהול מוסדות חינוך. בפסח תשנ"ה, הפרויקט התפתח לספר בן 330 עמודים. ובחורף תש"פ הסתיימה העבודה על המהדורה השלישית של הפרויקט עם שדרוג "צנוע" של 1400 עמודים בערך, הכולל כ-1200 ערכים.

כעת אנו שמחים להגיש לקהל ראשי ומנהלי מוסדות החינוך את מהדורה הרביעית של הפרויקט "המפתח לעולם החינוך - אנציקלופדיה למנהלי מוסדות חינוך".

המהדורה הרביעית הינה באין ערוך יותר מאשר המהדורות הקודמות. הן בכמות, אך בעיקר - באיכות. ניסיון של 33 שנים בתחקירים וייעוץ למנהלי וראשי מוסדות חינוך - הינו פרי המוצר הבא לידי ביטוי בפרויקט יוקרתי זה.

בד בבד עם ההשקעה בפרויקט זה, אנו באמצע פרויקט מגביל. "המפתח לעולם החינוך - אנציקלופדיה לשרי חינוך"!

אנציקלופדיה מקיפה, רחבה ושלימה על עבודת ואחריות הממשלה, ראש הממשלה ושר החינוך, על ולמוסדות חינוך.

שני פרויקטים אלו משלימים אחד את השני!

(ייתאמר בדרך אגב, עריכת שני פרויקטים אלו יתפרסו על כמה שנים הבעל"ט. וכדי לא למנוע בר, כל החומר יתפרסם באתרים מיוחדים שאת הקישור לאתרים ניתן למצוא באתר של הארגון. הכול מוגש על מגש של כסף - חינוך אין כסף. "מה הוא בחינם, אף אתה בחינם" קבעו חז"ל. ובין לבין, ניתן לרכוש את המהדורה השלישית באתר הארגון, בשכר העלות בלבד ללא כל רווח).

אכן, ל-33 שנים של עבודה במסירות נפש לטובת עולם המנהיגות של ראשי ומנהלי מוסדות חינוך, אין הגדרה יותר נכונה מאשר נס ופלא! בהתחשב עם המניעות והעיכובים עד בלי די וכו', זה לא היה אפי' בגדר כוח אנושי. ורק בכוחות על אנושיים של בורא עולם ומנהיגו הגענו עד הלום.

ועל כל זה ההודאה ושבח להקב"ה על הזכות הגדולה ונפלאה לעבוד בתחום שללא כל ספק הוא יסוד היסודות של עם ישראל ותיקון עולם במלכות שדי לאנושיות כולה.

יחד עם הזכות הגדולה, ברור ומובן כובד האחריות בעבודה ובשליחות שבצורה זו או אחרת יש לה השפעה גורלית בחי-

נוכח של ילדי ישראל ואף של אומות העולם.

תודה לא-ל, סדרת הספרים שיצאו לאור במדורה זו או אחרת, בהסמכת ועידוד גדולי ישראל, נתקבלו בתפוצות ישראל ברחבי העולם. התגובות החיוביות (חלקן מופיעות באתר הארגון, מדור ספר אורחים) מעידות יותר ממאה עדים על הצורך הדחוף לפרויקט זה וגודל ההשפעה שיש בכך על ראשי ומנהלי מוסדות החינוך. בהתחשב עם מספר התלמידים בבית ספר, הכולל את התלמיד וצאצאיו, מספר בתי הספר די בכל אתר ואתר, הרי שמדובר בהשפעה רבת עוצמה, ובהחלט מחויב המציאות לכתוב את הספר מתוך חדרת קודש ויראת שמים על מנת לזכות בסייעתא דשמיא הראויה ונדרשת למשימה כה אחראית.

ב. נושא החינוך היה מאז ומעולם בראש מעיינם של עם ישראל ככלל, ושל נשיאיו ומנהיגיו בפרט.

ולא בכדי - חינוך הוא היסוד לכלל ישראל בתור אומה, והוא המעצב את איכותה ואופייה המיוחד.

יהודי שחזור באמונת ה' ובאהבת התורה, ומגמתו להתדבק בקונו ולמלא רצון בוראו - הרי שהוא מכיר בכך שהגיע לדרך סלולה זו, רק הודות להתעסקות הוריו בחינוכו הוא. ולולא כן, לא היה מכיר כלל את בוראו. הכרה וידיעה זו, מעוררות בכל אב ואם ובכל מנהיג בישראל רגש ותחושת אחריות, ביודעו שהדרך היחידה להמשיך שלשלת זהב זו עד ביאת משיח צדקנו, היא ע"י התמסרות, עד כדי מסירת נפש בפועל, לחינוכם הנכון של ילדינו ותלמידינו.

רגש אחריות זה, עורר את רועי הצאן וסופרי המלך לדורותיהם, לשפוך דיו לרוב על נושא יסודי זה. החל מביאור הציווי הראשון על חינוך המובא בפרשה ראשונה בקריאת שמע, וכלה בריבוי ספרים המציפים את הדוכנים בעשור האחרון - בכמות שיש בה גם איכות ועומק - הדנים בנושא ומקיפים אותו מכל זווית ראייה אפשרית, הלכתית, השקפתית וספרי עזר לחינוך פרקטי.

גם אין משום תימה, בכך שמצינו שגדולי ישראל ומנהיגיו מסרו את עצמם והקדישו מזמנם היקר לטובת חינוך ילדי ישראל, תינוקות של בית רבן. אברהם אבינו, היהודי הראשון, מעלתו התבטאה בכך "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בני ואת ביתו וגו'" (היום יום, ח' תמוז). על ראש ומקור שלשלת מלכות בית דוד - יהודה, נכתב: "ואת יהודה שלח לפניו וגו'", ורש"י מפרש, "לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה". עוד דוגמא אופיינית היא, הנהגתו של מרדכי הצדיק, ראש הסנהדרין, שהלך ואסף כ"ד אלף תינוקות ובעצמו לימדם תורה, וזה גרם להצלה ולנס פורים, כמסופר בארוכה במדרש. כמו גם הבעש"ט ז"ע, שלפני התגלותו היה מלמד תינוקות של בית רבן באהבה וחיבה יתירה. תופעה שמצינו בכל הזמנים ובכל הדורות אצל ראשי בני ישראל (ראה מסגרת - שיחת הרבי מליובאוויטש זצ"ל. י"ט כסלו תשל"ה, פורים תשל"ה).

מכיוון שלא יעלה על הדעת שהייתה זו ענווה מעושה ח"ו, מכאן שהייתה זו בבואה של הכרתם בגודל החשיבות והנחיצות להתעסק בחינוכם של ילדי ישראל. בכך הם הראו לנו דוגמא ומופת כיצד כל אחד ואחד, "ראשיכם שבטיכם, זקניכם ושוטריכם, כל איש ישראל", חייב למסור את עצמו, גופו, נפשו וממונו, לחינוכם של צאן קדושים.

אלה וגם אלה מובילים למסקנה ברורה ויחידה - חינוך היא לא רק מצווה אחת מיני רבות. החינוך מהווה הא"ב לכל התורה כולה!

יתירה מזו: נושא החינוך, כמו מצוות הצדקה (כידוע שהחינוך מכונה 'צדקה רוחנית'), אינו רק יסוד האומה אצל עם ישראל, אלא גם יסוד היסודות של תולדות האנושות כולה - "לשבת יצרה": כאשר מתבוננים, ולו לרגע קט בלבד, בשורש

החושך השורר בעידן שנות אלפיים, רגע קט לפני זריחת אור הגאולה – הרי שמגיעים למסקנה אחת: הדרך היחידה לעצור את ההידרדרות הנוראה ולתקן את העולם, היא בחינוך הילדים! החדרת ערכים חינוכיים, חינוך להדדיות, חינוך לאמונה, חינוך לעזרה לזולת וחינוך לבניית ערכים חינוכיים עצמיים. כי הוא, ורק הוא, היסוד לקיום האנושות. "ולו רק ישכילו גויים", והיו משקיעים את כל הון התועפות המושקע בקידום המדע בעולם – בתרבות ובחינוך לערכיים אנושיים – הרי שהעולם (גם ללא הטכנולוגיה) היה מתוחכם ומתקדם יותר.

במבט אל העומק נגלה תופעה מדהימה: הכדאית בהשקעה בחינוך אינה רק לתועלת החינוך כשלעצמו. גם כאשר מדובר בעולם הצדקה וריבוי המטרות והנזקים שישנם, אין ספק שההשקעה הכספית והעברת משאבים לקידום ושיפור עולם החינוך ורמת בתי הספר, מביאה בסופו של דבר לחיסכון אדיר במשאבים אדירים למטרות אחרות, שלו היו משקיעים את הכסף בחינוך לא היה כל צורך לבזבז כספים אלו.

ולדוגמא:

- העדר רמת חינוך נאותה מפרנס המון פסיכולגים ופסיכאטרים, כמו גם חברות ענק ובתי מרקחות שמייצרים כדורים ותרופות שונות ומשונות לרפואה נפשית! ברור הוא הדבר שעם חינוך נכון היו יכולים לחסוך אחוז ניכר מכל זה! עם חינוך נכון, היו יכולים למנוע המון גירושין ומשאבים למטרות חד הוריות!
- עם חינוך נכון, חצי מבתי הכלא היו מתרוקנים והיו נחסכים מיליארדים לממשלות. עובדה שהיתה מאפשרת העברת משאבים למטרות אחרות, חשובות יותר!
- חינוך נכון היה גורם לשינוי דרמטי בעולם המשפטים ובעולם הפוליטיקה שזה שנות דור הגיע הזמן להתחיל לכוונת את הפוליטיקאים "מנהיגים" ושהנהגתם תהיה בהתאם לתואר הנכסף!
- לולי מנהיגי העולם החופשי היו מנווטים את הספינה המטלטלת בתבונה וביושר, היו בכך מונעים מלחמות ושפיכות דמים מיותרות כמו גם טריליונים שהולכים לפח. אך גם בנידון, העדר חינוך נכון להשקפת עולם נכונה וישרה – "מנהיגי העולם" גורמים למגבלות בשלום וביציבות העולם והמשאבים בהתאם. למלחמות יש משאבים עד בלי די. אך לחינוך לא נשאר תקציבים, בה בשעה שהשכל הישר מחייב הפוך לחלוטין!
- דא עקא – חושך הגלות מעלה ומזמין קשיים עצומים להקצבת משאבים לחינוך. דוגמא אחת מני אלף – מי יקבל מג' ביר הערייה תרומה יותר גדולה – מנהל בית הספר או ראש הכולל? ברור שראש הכולל מקבל מעמד יותר נכבד בעלמא דשיקרא מאשר מנהל חדר. בה בשעה ששכל הישר מסיק ש"אם אין גדיים, אין תשיים", וללא מערכת חינוך על רמה הכי גבוהה – הכוללים לא יחזיקו מים וכלל לא ישיגו את המטרה!
- כך או אחרת, אין ספק שההשקעה בעולם החינוך היא הכי חשובה, חיונית, טובה ורווחית.
- ומכאן גודל חשיבותה ונחיצותה של עריכת ספרים על חינוך מכל זווית אפשרית. עובדה מבורכת זו תפסה תאוצה רבה בעשור האחרון.
- לצד זה קמו מוסדות וארגונים מקצועיים הנותנים ייעוץ והכוונה להורים, למורים, לחינוך מיוחד ולמנהלי בתי ספר. אלו וגם אלו מהווים בהחלט מקור לעידוד, חיזוק, ועיצוב צביון הדורות הבאים בדרך ישראל סבא. התוצאות הטובות והישירות שנובעות מעבודתן הברוכה, הן הנותנות ישר כח 'למפעלא טבא לאורייתא'. אשרי חלקם וגודל שכרם מי יישרנו!
- הובטחנו שהקב"ה אינו נשאר בעל חוב ומשלם מידה כנגד מידה. כך שוודאי הוא כי ברכתם והצלחתם של העוסקים

בחינוך מובטחת מראש. החל מהצלחה רבה ומופלגה בעבודת הקודש, בחינוך בניו ובנותיו של עם ישראל, איש על מחנהו ואיש על דגלו. וכלה בברכות עד בלי די בעניינים פרטיים, מלוא חופניים נחת יהודי מכל יוצ"ח שיחיו, מתוך עושר ואושר גשמי ורוחני כאחד, עד שנזכה לראות בביאת משיח צדקנו.

ג. נקודת ההנחה שחינוך הוא יסוד האנושות, מביא אותנו לנקודה עמוקה יותר:

עובדה ידועה היא ואין עוררין ע"כ, שבניגוד לדורות עברו, בהם לילד היו הזדמנויות רבות לספוג חינוך חסידי, מהסוג שעיצב את דמותו הפנימית בדרך הישרה והנכונה, בין אם בחיידר או ב"שטיבעל" בו למד, בנוסף, מה שהילד החסיר בחיידר - הוא קיבל בביתו: די היה בכך שהילד ראה את אמו שופכת את ליבה הטהור בעת שהדליקה נרות ש"ק, או אומרת תהילים במנגינה ערבה ומתוקה, בכדי שהילד יתחנך בטהרה ויטעם אמונה פשוטה מהי. גם כשראה את אביו קם השכם בבוקר כשהוא ממהר לתפלה בציבור ולקביעות עיתים שלו לתורה, בטרם הלכו ל"בכל דרכך דעהו" - לימד האבא את הילד מהי מסירות נפש על לימוד התורה. ואם לרוע מזלו לא היה לו מה לקבל בבית - הרי גם הקניות בשוק אצל הרוכל החסידי הוסיפו אצלו בחסידות, יר"ש ומידות טובות (ראה שיחת פורים תשל"ה).

כך או כך - המצב היה שגם בניגוד לרצונו וללא ידיעתו, הילד קיבל מה שקיבל.

לדאבון הלב - נשתנו העיתים. האווירה היהודית והחסידית התחלפה ברוחות רעות מצויות. והיום, גם הבית לאו דווקא חסין ובטוח ביותר לילד (בלשון המעטה), וד"ל.

כך שברוב המקרים - המוסד החינוכי הינו בבחינת 'עריסת הילד', והמקום היחידי עבורו לקבל חינוך יהודי ושורשי.

יוצא אפוא, שביסוס מוסד חינוך על רמה גבוהה ומקצועית, כזה שיהיה מסוגל להפיק פירות טובים ומשובחים, ומהסוג שיעניק חוסן אמיתי לילד לכל ימי חייו - הינו בעבור אלפי ורבבות נשמות יהודיות בגדר פיקוח נפש ממש, והוא יסוד האנושות ועתידו של עם ישראל!

ד. ומכאן ייחודו של ספר זה על עבודתו הגורלית ורבת האחריות של מנהל מוסד חינוך:

א) יוקרתו של הספר באה לידי ביטוי בכמה היבטים. לכל לראש בשם וכותרת המשנה של הספר: "המפתח לעולם החינוך - אנציקלופדיה למנהלי מוסדות חינוך". לא מדובר בספר הדרכה גרידא, אלא באנציקלופדיה על כל המשתמע מכך, מכוח היותו מקיף כל נושא, תחום ומישור הנוגעים לניהול וביסוס מוסדות חינוך - הכול כתוב וחתום בספר זה.

ב) אנציקלופדיה יקרה זו הינה בבואה של שנות ניסיון מעשי בניהול בתי ספר, 32 שנה של מחקר ועבודה כיועץ למנהלי בתי ספר וראשי מוסדות חינוך.

ג) הספר נכתב במטרה ובמגמה ברורה - לשפר ולקדם את המערכת החינוכית כולה, ולתת לה צביון יהודי, מקצועי ופדגוגי לדורות הבאים.

שכן ביסוס בית הספר בהתאם להנחיות הספר, מהווה השפעה עצומה ביותר על צביונו של דור העתיד. לא מדובר בחלום, אשליה, או בסתם משאלה. אלא במהפכה של ממש.

ד) יסוד היסודות עליו עומד הספר הוא - מידת האמת: כל האמת על בית היוצר לדור העתיד של עם ישראל - מוסדות

החינוך, בלי כחל ושרק. יהיו כאלה שהאמת תהיה להם לרועץ ואולי תגרום להם להפסדים ב"עסק המשפחתי". לאלו ולאלו ייאמר ברורות: מוסד חינוך לילדים אינו עסק של פלוני או אלמוני, אלא בית המקדש בו מחנכים בניו של מלך מלכי המלכים הקב"ה. ומי שרוצה להפוך את מוסדות החינוך לעסק פרטי אין מקומו בעולם החינוך בלשון המעטה! ולו פרויקט זה בא לעולם רק להבהיר נושא יסודי זה, והיה זה שכרי והשאר רווח נטו. כך שלאלו שנכנסו לעולם ניהול בתי ספר מתוך שליחות קודש והקרבה, עם מסירות נפש לחינוך על כל המשתמע מכך - לאלו, ולאלו בלבד, נועד הספר!

(ה) מחד, הספר אכן הינו אנציקלופדיה למנהלים, אך אינו ספר על חינוך. ועקב כך, אין הוא מהווה תחליף לשאר הספרים החינוכיים הבסיסיים והיסודיים, שרצוי שכל מנהל בית ספר יהיה בקי ורגיל בהם.

(ו) מאידך: מטבע הדברים הנושא מחייב לבאר גם כמה נושאים חינוכיים. כגון:

(1) נושאים חינוכיים השייכים ישירות למנהל במסגרת עבודתו כמנהל המוסד.

(2) נושאים חינוכיים יסודיים הדורשים תיקון במערכת החינוכית בזמנינו אנו.

(3) אגב אורחא, מבוארים גם נושאים שיש בהם משום חידוש מיוחד, שחשיבותם מחייבת תשומת לב בהתאם.

(ז) הספר על כל פרטיו, מיועד לכל מנהל ומוסד חינוכי מכל חוג, עדה, חסידות, גזע, וגם לאומות העולם! למרות העובדה שיש ליישם את תוכן הספר בהתאם לסגנונו, רמתו ומטרתו של ביה"ס - העיקרון זהה אצל כולם.

(ח) הספר נכתב בלשון זכר - אך הכוונה היא באותה מידה ממש, גם לבתי ספר לבנות ולמנהלות.

למעט: 1. במקרים ספציפיים שונים - בהם יוסבר איך וכיצד ליישם את הרעיון בבתי ספר לבנות. 2. ערך מיוחד לבתי ספר לבנות.

(ט) הספר מיועד לא רק למנהלים בפועל, אלא גם למערכת החינוכית ובית הספר בכלל: מנהלים, חברי וועד הנהלה, תומכים וגם לרבני הקהילה. כל מי שקשור בצורה כזו או אחרת לניהול והתפתחות המוסד ימצא כאן את מקומו הראוי ואת המענה ההולם לאתגרי מערכת החינוך ולבעיות הדור!

(י"ד) הספר אינו ליקוט ממאמרי חז"ל, מדרשים וספרי חינוך שונים, אלא אנציקלופדיה להדרכה מעשית. הספר נכתב על סמך ניסיון אישי בשטח של 33 שנה בתחום. חלק מהשנים כמנהל פועל וכו' וחלק נכבד כיועץ למנהלים וראשי מוסדות חינוך.

יחד עם זאת יצויין שחלק נכתב מהחומר נכתב מתוך ניסיון והנחה ש"כך צריך להיות", אך עם הזמן עזרה ההשגחה העליונה, ובצורה פלאית וניסית מצאתי הרבה מראי מקומות ואסמכתאות לדברים שנכתבו מניסיון אישי. ובהמשך, אף התחלתי באתערותא דלתתא לחפש במקורות - דווקא בספרים הלוא ידועים ומפורסמים! מאמץ מיוחד נעשה לגלות לעולם המנהלים, ציטוטים וחיידושים מיוחדים ממקורות לא ידועים ונעלמים!

וזה אחד מהחיידושים של מהדורה זו - מראי מקומות, ובעיקר ציטוט ככתבם וכלשונם מדברי רבותינו נשיאינו. מהדרכות והוראות חז"ל, גדולי ומאורי ישראל, מחנכים מקצועיים ובעלי שם עולמי, עד לדורינו זה!

שלא יהיה מקום לאי הבנה ייאמר ברורות - הספר כולו החל מהסגנון, וכלה בגיבוש קווים ויסודות בחינוך וניהול מוסדות חינוך המבוארים בו, בנוי ומבוסס על הררי קודש - רבותינו נשיאינו נ"ע.

כל זה בתקווה ובביטחון שהספר יגלה אור אמת בנושא כה יסודי!

(יא) הספר נכתב בדיוקנות ובסדר מיוחד - "ראשון ראשון, ואחרון אחרון", וכמקשה אחת.

לתועלת הקורא, ובכדי שהדברים והרעיונות המבוארים בספר זה יובנו כראוי לנושא עמוק ויסודי זה - מומלץ לקרוא ולעבור על כל הספר ולפי הסדר דווקא. משא"כ בקריאה למקוטעין - עלולים לפספס את עמקות הספר.

י"ב) הספר כולל חמישה-עשר שערים. בכל שער ערכים רבים. ובספר כולו כמאה ועשרים ערכים! כל נושא הבא לידי ביטוי במסגרת 'ניהול בית ספר' נידון בספר.

י"ג) בספר קיימת תוכנית לימודים מקצועית, כמו גם דוגמא והדרכה מפורטת איך לערוך תוכנית לימודים.

תוכנית הלימודים קיימת גם בקובץ בפורמט פתוח. וניתן לקבלו במייל בחינם. כך שכל מנהל יכול להתאימה לבית הספר שלו, מבלי לכתוב תוכנית כזו מחדש.

י"ד) הספר כולל דוגמאות של מכתבים הנחוצים לתפקוד בית הספר וכן מסמכים סטנדרטיים ורבי שימוש למערכת המורכבת של בית הספר. הכול מוגש על מגש של רצון טוב, מוכן להעתקה ברשות.

ט"ו) הספר כולל לא רק נושאים חינוכיים, כי אם גם חוקי דת ומדינה.

ט"ז) הספר נותן פתרון הולם לכל בעיה הלכתית אשר עולה במסגרת בית הספר.

י"ז) גם לניהול גשמי, הכולל גיוס כספים ומשאבים, מוקדש בספר זה מקום נכבד.

ח"י) בספר גם דיון מורכב על אופן ההרכבה של הנהלת בית הספר, זכותם וחובתם של הוועדים השונים, ומי בעצם בעל הבית על המוסד. נושא רגיש מחד, אך מאידך הוא היסוד והדרך היחידה לייסוד בית ספר מקצועי על טהרת הקודש.

הנהלת המוסד היא הראש של המוסד. וכאשר הראש בריא, הגוף על מרכביו בריא ושלם. וזה יסוד היסודות ועמוד ההצ'לחה של כל מוסד חינוכי.

ומהחייב נבין את השלילה. ייאמר ברורות: בדור יתום זה של עיקבתא דמשיחא רוב רובם של בעיות המוסדות חינוך כמוסד היא אשמת הנהלה! במקום שראשי המוסדות יבצעו שליחותם באמונה ובמסירות נפש, בחלק (תודה לאל בחלק בלבד!) הם אלה שבעצם הורסים את המוסדות חינוך וכמובן את ילדי ישראל! וכפי שיתבאר בהרחבה בגוף הספר.

י"ט) השפעת הספר איננה רק על הנעשה בין כותלי בית הספר, כי אם גם על ההורים, כמו גם על הקהילה המורחבת.

כ"ב) במהדורה החדשה מופיעות הסכמות מגדולי ומנהיגי הדור, כמו גם ממומחים מתחום הייעוץ והניהול בעולם המנהלים.

כ"א) חידוש נוסף במהדורה זו הינו הסיכומים בסוף כל ערך. הסיכומים אינם לקישוט בעלמא אלא לחידוד הנושא. ובעיקר על מנת להביא רעיונות נשגבים לסגנון מעשי המחייב ביצוע בשטח!

כ"ב) בהמשך, הסיכומים יהיו יסוד לתוכנית לימודים מקצועית למכללות וסמינרים המכשירים ומכינים את דור העתיד של מנהיגי ומנהלי מוסדות חינוך!

כ"ג) אתר המגיש וידאו והרצאות בכל מה שקשור לניהול בתי ספר, הינו חלק בלתי נפרד מפרויקט זה.

כ"ד) קו פתוח למנהלים ושיחות וידאו לייעוץ - ניתן בחינם לכל דורש טוב לעמו.

ה. חובה גם להבהיר שאלה שמתבקשת מאליה - הרעיונות נשמעים מצוין, אך לא רלוונטיים... האם זה מציאותי שמנהל ו/או מוסד חינוכי יתנהל ברמה כה גבוהה? האין הדרישות מוגזמות? וכהנה רבות.

המענה לכך הוא: זו האמת! כך בית ספר צריך להתנהל!

יחד עם זאת, חשוב לדעת שגם ההיגיון האנושי מחייב זאת, ורואים אנו תופעה זו גם בחוכמת הרפואה: אדם שלם, הוא דווקא כאשר הוא נוצר מרמ"ח אברים ושס"ה גידים שלמים ובריאים. ובאם רח"ל הוא חסר ולו רק גיד קטן שהתייבש קצת, או כאשר חלילה לתא בודד מבין מיליוני התאים בגופו, חדר חיידק קטן אחד - הרי שהוא מסוגל להכריע את חיי האדם רח"ל. כן פני הדברים כאשר מדובר ברפואה רוחנית ובבריאות הנשמה: דווקא מוסד חינוכי שמתנהל על רמה גבוהה ומקצועית, ומנהל שחותר אל השלמות, גם כאשר היא דרך ארוכה ומייגעת, מסוגל לגדל דור תלמידים מחונכים, בריאים ושלמים, על כל המשתמע מכך. ולאידך - כל ויתור או נסיגה, עלולה להוביל להשלכות חמורות והרסניות ביותר. כך שכאשר דנים על עבודת המנהל - יש לחתור אל השלמות דווקא.

האנציקלופדיה מעניקה למנהל תמונה ברורה ומקיפה, על כל מה שבתחום אחריותו הישירה והבלעדית. כאשר למעשה בפועל, מזכותו ומחובתו של המנהל לקחת לצידו עוזרים, אם בדרגת סגן מנהל, או בכל תקן שרק יהיה (כפי שיתבאר בגוף הספר). ולו רק כדי שהמנהל יוכל לבצע בשלמות המרבית, את ריבוי העבודות והמשימות המונחות על כתפיו.

ו. יהיו כאלו שיטענו: שהרעיונות מתאימים לתקופת ימי הביניים, לדור הישן. אך לא לדור של מהפכת שנות האלפיים, ועוד טענות רבות מסוג זה.

לאחרונים ייאמר: נראה בעליל כי דווקא חינוך על טהרת הקודש, הבנוי ומבוסס על יסודי התורה והיהדות - הוא, ורק הוא בגדר תרופת הפלא היחידה שהוכיחה את עצמה כיעילה, והעמידה ומעמידה תלמידים מלאים בחיים של אושר ועושר גשמי ורוחני.

שאר הגישות והשיטות למיניהן, התבדו והתגלו כחסרות תוכן ותקווה אנושית. גם ספינת הדגל של העולם הגדול, האוני-ברסיטאות, מוסדות ההשכלה והארגונים הבינלאומיים הגדולים, אלו שמתיימרים לנהל את העולם, כגון ארגון הבריאות העולמי, האו"ם, כל אחד לחוד וכולם יחד התגלו כעלמא דשיקרא בהתגלמותה וכנאשם העיקרי להרס וחורבן העולם! למרבית הצער גם על הממשלות לא תמיד ניתן לסמוך, ומגפת הקרונה העולמית נתנה לעולם שיעור מאלף, כמה ארגונים אלו, כמו גם ממשלות, יכולים להיות הרסניים גם בשנת 2025...

עד כדי כך שירידת הדורות עצמה צועקת "כן" לחינוך יהודי כשר מהסוג "הישן נושן".

ז. לסיום, מוכרחים להודות שהספר, למרות שלל החומר שבו, ואנו נמצאים במהדורה רביעית - הוא עדיין חסר שלימות ראויה לנושא כה יסודי וחיוני לעם ישראל.

כמו"כ, בוודאי ישנן נקודות שלא הוזכרו ולו ברמז אפי'; ישנם נושאים שהוזכרו, אך בקיצור וברמז בעלמא בלבד, ללא הסבר מספק ומניח את הדעת; גם טעויות מן הסוג של "שגיאות מי יבין" לא נפקדו מהספר.

כך או אחרת - לכל לראש, נבקש את סליחת הקוראים. ונוסיף - בקשה כפולה ומכופלת מכל אחד ואחת מהקוראים הנכ-

בדים שיחיו - באם יש למישהו הערות, הארות, תיקונים, הוספות וכיו"ב - אנא, לתועלת הכלל, כתבו למו"ל לפי הכתובת המופיעה בראש הספר. בכדי שנוכל להוסיף ולתקן במהדורה זו "און-ליין" ובהוצאה הבאה בע"ה ובל"נ.

כל הערה והארה תתקבל בשמחה. והעיקר-ש"זכות הרבים מסייע", להתברך בכל מיילי דמיטב בגשמיות וברוחניות גם יחד.

ח. כאן המקום להודות מעומקא דלבא לכל ידידי ומכירי שבמסירות נפש ללא גבול עזרו בעריכת הספר. "כחלק היורד במלחמה וכחלק היושב על הכלים יחדיו יחלקו"! - נכללים בזה אלו שעזרו בצד הטכני והלוגיסטי.

(לפי סדר א' - ב':)

- ברוק, הרב חיים שאול שליט"א. יו"ר 'ועד הנחות בלה"ק' - מראי מקורות.
 - גאנזבורג, הרב יוסף שמחה שליט"א. רב היישוב עומר, ועורך פינת ההלכה בשיחת השבוע. מדור ההלכה ומראי מקומות.
 - וובר, הרב ישעיה שליט"א (ראש מכון יד-צבי לקידום החינוך המיוחד בארץ ובתפוצות-ירושלים, אה"ק).
 - זיגלבוים, ר' מנחם שי'. עריכה לשונית והגהה.
 - קוסאשוילי, ר' הרצל שי' - אתר COL - עריכה לשונית והגהה.
 - שפירא, הרב ד"ר שייקה שליט"א (יועץ למנהלי מוסדות חינוך וראש מכון מנו"ף-ירושלים, אה"ק).
 - ר' רמי שי' שרבי. תמונות וייעוץ עיצוב.
 - הרב אברהם ג'קס שליט"א. אנגלית.
 - ר' חיים פארער שי'. אנגלית.
 - שלמי תודה מיוחדת אביע כאן לידידי היקרים ואהובים, נדיבי עם בעיר טורונטו רבתי ומרחבי העולם, רבני העיר טורונטו, העסקנים הדגולים ועוסקים בצ"צ באמונה, שנתנו חסות למוסד קדוש זה ולהוצאות הספר. עליהם הבטיח הקב"ה: "ובחנוני נא בזאת... והריקות לכם ברכה עד בלי די". ויקיים אצלם כל הברכות והסגולות של מצוות הצדקה בגשמיות כפשוטו, וברוחניות גם יחד.
 - תודה מיוחדת עליי להביע לזוגתי היקרה תהילה תחי', אשר במסירות נפש עד אין קץ הקריבה את עצמה להצלחת פרויקט זה. ייתן ה' שזכות מסירות הנפש לטובת חינוך ילדי ישראל תעמוד לנו בחינוך הילדים היקרים שיחיו, ולגדלם מתוך הרחבה ובריאות, לתורה לחופה ולמעשים טובים, לנחת רוח רב ולתפארת כלל ישראל.
- לא לו וגם אלו נאמר: הובטחנו ש"הקב"ה אינו נשאר בעל חוב", ומשלם מידה כנגד מידה. כך שבוודאי ברכתם והצלחתם מובטחת מראש. החל מהצלחה רבה ומופלגה בעבודתם בקודש, בחינוך בני ובנות ישראל. וכלה בברכות עד בלי די בעניינים פרטיים, מלוא חופניים נחת יהודי מכל יוצ"ח שיחיו, מתוך עושר ואושר גשמי ורוחני כאחד, עד ביאת משיח צדקנו במהרה ממש.

ט. ללקוחותינו הנכבדים הנני מאחל מעומקא דליבא: קריאה מהנה ומועילה. בטוחים אנו שהספר יביא תועלת גדולה וממשית לציבור מנהלי מוסדות חינוך די בכל אתר ואתר.

והעיקר - איחולים לבביים להצלחה מופלגה בעבודתכם החשובה והחיונית לעם ישראל והעולם כולו.

עלו וכבשו את הארץ, אל תיראו ואל תחתו - כי ה' איתכם!

ובוודאי שפעולות נשגבות אלו עם תינוקות של בית רבן הנקראים "משיחי", יגרמו נחת רוח רב ואמיתי לבורא עולם ומנהיגו, שמלווה את שליחו ועושה רצונו, ולאלו שעוסקים ומתמסרים בחינוך ילדיו במיוחד.

והעיקר - שפעולות אלו בוודאי ובוודאי יכינו את העולם בכלל ואת ילדי ישראל - "צבאות השם" במיוחד, לקראת בואו הקרוב של משיח צדקנו וקיום הייעוד: "תורה חדשה מאיתי תצא", "ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ויוליכנו לקראת הגאולה האמיתית והשלימה, בקרוב בימינו אלה.

בברכת יגדיל תורה ויאדיר,

מוטל ווכטר

עורך סדרת הספרים "חינוך בדקה - אנציקלופדיה חינוכית להורים מורים ומחנכים", "המפתח לעולם החינוך - אנציקלופדיה ומחקר למנהלי מוסדות חינוך", "המפתח לעולם החינוך - אנציקלופדיה ומחקר למשרד החינוך".

טורונטו, קנדה

ל"ג בעומר תשפ"ה

Please Note:

*This article is to be read from the
right-hand page to the left-hand page.*

INTRODUCTION

(Free Translation – NOT final version)

A. “Let them thank the Lord for His steadfast love and His wondrous works to humankind.”

With praise and gratitude to the Creator and Ruler of the universe for His boundless kindness and wonders, we are delighted to present to principals and heads of educational institutions the fourth and expanded edition of the book series, *The Key to the World of Education – Encyclopedia and Research for the Heads of Educational Institutions*.

In the history and literature of Jewish scholarship, there has never been such a comprehensive work dedicated to this foundational subject. Jewish education is, in fact, the essence of the Jewish nation. It impacts the future of our children and is pivotal for humanity’s perfection. This work details how to manage an educational institution and what roles governments and ministers of education play in the management of such institutions. This project is a “pioneer” (Nachshon), which underscores its critical importance.

The project began in the summer of 1993 with a modest 100-page booklet on managing educational institutions. By Passover of 1995, it had grown into a 330-page book. By winter 2020, the third edition was completed, significantly expanding to approximately 1,400 pages containing 120 entries.

With this project, we are pleased to present the fourth edition of *The Key to the World of Education – Encyclopedia and Research for the Heads of Educational Institutions*.

This fourth edition surpasses all previous ones in volume and, more importantly, in quality. It is the culmination of 33 years of research and consultancy for heads and principals of educational institutions.

Alongside this initiative, we are working on a parallel project: *The Key to the World of Education – Encyclopedia and Research for Ministers of Education!* This comprehensive work addresses the responsibilities of governments, prime ministers, and education ministers regarding educational institutions.

The two projects complement one another.

(As an aside, completing both projects will span several years. Meanwhile, all materials will be freely accessible on dedicated websites linked to the organization's main website. As the Sages say, "Just as He is generous, so you should be generous." In the meantime, a hard copy of the third edition is also available for purchase for cost price).

The 33 years of devoted labor in advancing leadership for principals of educational institutions can only be described as miraculous! Considering the countless challenges and obstacles, the effort invested in the project was beyond human capacity and made possible solely through Divine Providence

We offer our deepest gratitude to the Almighty for this extraordinary privilege to contribute to the foundation of Jewish existence and humanity's moral improvement.

However, with this immense privilege comes great responsibility, as this endeavor profoundly influences the education of Jewish children and, indeed, children from all nationalities.

Thank G-d, this work, which has been approved and encouraged by leading Jewish figures, has been warmly received across the Jewish diaspora. The overwhelmingly positive feedback (some of which can be found in the guestbook section of the organization's website) underscores the urgent need for this project and its profound impact on educational leaders globally. Considering the number of students, their descendants, and the schools worldwide, the book's influence is truly monumental. It was thus imperative to write it with the utmost reverence and dedication to ensure its contribution to this critical mission.

B. The subject of education has always been a primary concern for the Jewish people as a whole, and especially for its leaders and visionaries.

This focus is not coincidental—education is the cornerstone of the Jewish nation. It is the force that shapes its unique character and determines its moral and spiritual quality.

A Jew who is deeply rooted in faith in G-d and a love for the Torah, striving to draw closer to the divine and fulfill his will, recognizes that the very path he treads was paved by the devoted efforts of his parents and teachers. Their commitment to his education has allowed

him to attain awareness of his creator and embrace a life of meaning and purpose. Without their dedication, such knowledge and connection would remain forever beyond his reach. This profound awareness evokes a heightened sense of responsibility in every parent and leader. They understand with absolute clarity that the only way to continue this golden chain, linking generation to generation until the arrival of Moshiach, is through an unwavering commitment to education. This commitment often demands genuine self-sacrifice and a readiness to invest heart and soul in the proper upbringing and education of our children and students.

This sacred responsibility has driven the spiritual shepherds and sages throughout the generations to pour boundless energy and ink into exploring and enhancing education. From the very first commandment concerning education mentioned in the opening passage of the Shema, through the intricate teachings of the Talmud and the writings of great scholars, to the countless books that fill the shelves in our time—works that are rich not only in quantity but also in profound depth and quality. These writings address the subject of education from every conceivable angle: halachic (Jewish law), philosophical, ethical, and practical. They provide comprehensive guidance for parents, teachers, and community leaders, offering both timeless wisdom and practical tools to nurture and inspire the next generation.

It is, therefore, not surprising that great Jewish leaders dedicated themselves and their precious time to the education of Jewish children, the “tinokos shel beis rabban.” Abraham, our forefather, the first Jew, was distinguished by the verse: “For I have known him, that he will command his children and his household after him...” (Hayom Yom, 8 Tammuz). Regarding Yehuda, the head and source of the Davidic dynasty, it is written: “And he sent Judah before him...” Rashi explains: “To establish a house of study from which Torah instruction would emanate.” Another characteristic example is Mordechai, the head of the Sanhedrin, who went and gathered 24,000 children and personally taught them Torah. This act led to the salvation and miracle of Purim, as elaborated upon in the Midrash. Similarly, before his revelation, the Baal Shem Tov of blessed memory would lovingly and affectionately teach young children. This phenomenon is evident throughout all generations and eras among the leaders of the Jewish people (The Lubavitcher Rebbe of blessed memory, Yud-Tes Kislev 5’735, Purim 5’735).

Since it is unthinkable that this was mere false humility, G-d forbid, it follows that this reflected their recognition of the immense importance and necessity of engaging in children’s education. By doing so, they set an example and role model for us, demonstrating how each and everyone — “Your heads, your tribes, your elders, and your officers, every man of klal

yisroel” — must dedicate themselves, their body, soul, and resources, to the education of the holy flock.

All these examples lead to one clear and singular conclusion – education is not just one of many commandments. Education is the very foundation of the entire Torah!

Moreover, education, like the mitzvah of charity (and education is considered ‘spiritual charity’), is not only a foundation of the nation for the Jewish people but also the very foundation of all human history – “tikun haolam.” When one contemplates, even for a brief moment, the root of the darkness in our generation, just before the dawn of the light of redemption, one reaches a single conclusion: The only way to stop the terrible decline in ethics and repair the world is through the education of children! Society must instill educational values, teach mutual responsibility, teach religious education, teach empathy, and build personal moral values. For it is this, and only this, that serves as the foundation for the existence of humanity. “If only the nations would understand,” and they would invest all the vast resources currently dedicated to advancing science in the world – into educating human values – then the world (even without technology) would be more sophisticated and advanced.

A deep look reveals an astonishing phenomenon: The profitability of investing in education is not only for the benefit of education itself. Even when it comes to the world of charity, with its multitude of causes and countless people in need, there is no doubt that financial investment and resource allocation aimed at promoting and improving the education system and the quality of schools ultimately results in enormous savings of resources for other purposes. If that money had been invested in education, there would be no need to waste these resources elsewhere.

For example:

- Lack of adequate education provides a livelihood for countless psychologists and psychiatrists, as well as massive pharmaceutical companies producing various medications for mental health treatment. It is clear that with proper education, a significant percentage of these expenses could be saved!
- Proper education could prevent many divorces and reduce the need for resources aimed at single-parent families.
- A significant amount of the prison population would be emptied with appropriate education, saving governments billions of dollars. This would allow resources to be redirected to more important causes!

- Proper education would bring about a dramatic change to the legal and political systems. The time has come for politicians to live up to their title as “community leaders” and for them to lead!

- If “world leaders” were steering the turbulent ship with wisdom and integrity, many wars and unnecessary bloodshed could have been avoided, along with trillions of dollars wasted. However, due to the lack of proper education towards a just and truthful worldview, “world leaders” continue to impose limitations on peace and global stability, and the resources are distributed accordingly. Endless resources are available for wars, but education budgets remain insufficient despite common sense demanding exactly the opposite!

The dark reality is that the state of galus (spiritual exile) puts enormous strain on educational resources. One example among thousands: Who will receive a larger donation from the city’s benefactor – the school principal or the head of the Kollel? Clearly, the head of the Kollel enjoys a higher status than the principal of a cheder (Jewish elementary school). Yet, common sense dictates that “If there are no young goats, there will be no adult goats.” Without the highest level of educational systems, the Kollelim will not endure, nor will they achieve their intended purpose!

One way or another, there is no doubt that education is the most important, essential, beneficial, and profitable investment.

The above points reinforce the importance and necessity of composing books about education from every possible angle. This blessed phenomenon has accelerated significantly over the past decade.

Alongside this, professional institutions and organizations have emerged, providing guidance and counseling to parents, teachers, special education, and school administrators.

These entities truly serve as a source of encouragement and strength, shaping future generations’ character in the way of yisroel Saba (the ancient Jewish tradition). The good and direct results that stem from their blessed work provide tremendous support to this holy endeavor. Fortunate is their portion, and who can estimate the greatness of their reward!

We are promised that Hashem does not remain a debtor and “rewards measure for measure.” Therefore, it is certain that the blessing and success of those involved in education are assured from the start. They will experience immense and extraordinary success in their sacred work, in educating the sons and daughters of Israel, of every persuasion. These blessings without end will extend to their personal matters as they experience boundless Jewish nachas (joy)

from all their offspring, in both material and spiritual wealth alike, until we merit to see the coming of Mashiach Tzidkeinu.

C. The premise that education is the foundation of humanity leads us to a deeper point:

It is a well-established and undeniable fact that, in past generations, children had many opportunities to immerse themselves in a Chassidic education. Whether through studying in the Cheder or learning in the Shtibel, this education shaped their inner character and guided them along a proper and upright path.

Furthermore, whatever the child lacked from the Cheder, he would receive at home. It was enough for a child to see his mother pouring out her pure heart while lighting Shabbat candles or reciting Tehillim (Psalms) with a sweet and pleasant melody, for the child to be raised with purity and to grasp the essence of simple, genuine faith. Likewise, witnessing his father rise early each morning, hurrying to pray with a minyan, and dedicating fixed times for Torah study before engaging in his daily activities, the father taught the child what true devotion and self-sacrifice for Torah study meant. And even if, unfortunately, the child did not receive this education at home, merely interacting with the Chassidic vendor at the market would still add to his development in Chassidus, reverence for Heaven, and good character traits (see Purim 5'735 talk. Lubavithcher Rebbe ZTL).

One way or another, whether intentionally or unintentionally, the child would absorb what he needed.

Regrettably, times have changed. The Jewish and Chassidic atmosphere has been largely replaced by pervasive negative influences. Today, even the home is not necessarily a safe and secure environment for the child (to put it mildly).

As a result, in most cases, the educational institution serves as the child's "cradle"—the only place where he can receive an authentic and deeply rooted Jewish education.

Therefore, establishing a high-quality and professional educational institution capable of producing wholesome, refined results and providing the child with genuine strength that will support him throughout his life is a matter of pikuach nefesh (saving lives) for thousands and tens of thousands of Jewish souls. This is the very foundation of humanity and the future of the Jewish people!

D. The uniqueness of this book regarding the crucial and highly responsible role of an educational institution's principal:

1. The prestige of the book is reflected in several aspects. First and foremost, in its title and subtitle: "The Key to the World of Education – Encyclopedia and Research for the Heads of Educational Institutions". This is not merely a guidebook but an encyclopedia in every sense of the word, encompassing every topic, field, and dimension related to the management and establishment of educational institutions. All these subjects are recorded and finalized in this book.

2. This valuable encyclopedia reflects years of practical experience in managing schools, 33 years of research, and work as an advisor to school principals and heads of educational institutions.

3. The book was written with a clear purpose and goal: to improve and advance the entire educational system, giving it a Jewish, professional, and pedagogical framework for future generations. Establishing a school according to the book's guidelines has an enormous impact on the character of the next generation. This is not a dream, illusion, or mere wish but a true revolution.

4. The foundational principle of the book is truthfulness: the whole truth about the formative environment of the future generation of the Jewish people—educational institutions—without embellishment or distortion. Some may find this truth uncomfortable and even detrimental to their "family business." To them, it must be clearly stated that an educational institution for children is not a private enterprise but a Temple where the children of the King of Kings, the Holy One, are educated. To put it mildly, anyone seeking to turn educational institutions into private businesses has no place in the world of education! If this project existed solely to clarify this fundamental issue, it would be my reward, and the rest would be pure gain. Therefore, this book is intended solely for those who entered the field of school management as a sacred mission and with selfless dedication to education in all its implications.

5. On the one hand, the book is indeed an encyclopedia for principals, but it is not a book about education itself. Therefore, it is not a substitute for the basic and fundamental educational books that every school principal should be familiar with.

6. On the other hand, the nature of the subject requires elaboration on specific educational topics, such as 1) Educational issues directly related to the principal within their role as the institution's head. 2) Fundamental educational issues that require correction in our current

educational system. 3) Incidental explanations of unique, innovative topics that deserve appropriate attention.

7. The book, in all its details, is intended for every principal and educational institution, regardless of community, ethnicity, sect, race, or nationality. Although the book's content should be applied in accordance with the style, level, and purpose of each school, the underlying principles remain universal.

8. The book is written in masculine language but is equally intended for girls' schools and female principals. Exceptions include: 1) Specific cases where implementing it in girls' schools is explained separately. 2) A special section dedicated to girls' schools.

9. The book is intended not only for principals but also the entire educational system and school community, including board members, supporters, and community rabbis. Anyone connected in any way to the management and development of educational institutions will find meaningful guidance for addressing the educational system's challenges and our generation's unique issues.

10. The book is not a compilation of sayings from Chazal, Midrashim, and various educational books, but rather an encyclopedia for practical guidance. The book was written based on 33 years of personal field experience, including years as an active manager and significant time as a consultant to managers and heads of educational institutions.

Although some of the content was initially written based on experience and the assumption of "how things should be," over time, with divine providence, I miraculously found many sources and references that supported the ideas written from personal experience. Later, I began actively searching for sources, especially in lesser-known and obscure books! Special effort was made to expose unique quotes and innovations from unknown and hidden sources!

One of the key innovations of this edition is the inclusion of references and direct primary quotations from our Rabbis and leaders, alongside the guidance and teachings of Chazal, prominent Torah authorities, and world-renowned educational experts, spanning through to our current generation.

To avoid any misunderstanding, it must be stated clearly – the entire book, from its style to the formulation of educational and administrative principles explained within, is built and based on the sacred teachings of our Rabbis and leaders.

All this is with hope and confidence that the book will shed true light on this fundamental subject!

11. The book is written precisely and in a special order – “first things first, and last things last,” as a cohesive whole.

For the reader’s benefit and so that the concepts and ideas explained in this profound and fundamental subject are correctly understood, reading and reviewing the entire book in order is recommended. Reading it in fragments may lead to missing the depth of the content.

12. The book includes fifteen sections, each containing numerous entries. Altogether, the book presents approximately 120 entries! Every topic relevant to the framework of "school management" is discussed within its pages.

13. The book contains a professional curriculum, as well as an example and detailed guidance on how to design a curriculum.

The curriculum is also available as an open-format file, which can be received by email free of charge. This allows any principal to adapt it to their school without having to write such a plan from scratch.

14. The book also includes sample letters essential for the functioning of a school, as well as standard, widely used documents required for a complex school system. Everything is offered ready to be copied with permission.

15. The book covers not only educational topics but also religious and secular laws.

16. The book provides appropriate solutions to any halachic issues arising within the school framework.

17. The book also dedicates significant space to practical management, including fundraising and resource development.

18. The book contains an in-depth discussion on structuring school management, the rights and duties of various committees, and who ultimately governs the institution. This is a sensitive topic, but it is also fundamental for establishing a professional school with spiritual integrity.

The management of the institution is its head. When the head is healthy, the body and its components are healthy and complete. This is the foundation and pillar of success for any educational institution.

From this positive, we understand the negative. It must be stated clearly: in this orphaned generation, during the footsteps of Mashiach, most issues faced by educational institutions are the result of poor management! Instead of faithfully and selflessly fulfilling their

mission, some (thankfully only some) heads of institutions are the very ones destroying these educational institutions and, consequently, the children! This will be elaborated upon in the body of the book.

19. The influence of the book is not limited to the school setting but also extends to parents and the broader community.

20. The new edition includes endorsements from leading rabbis and leaders of the generation, as well as from experts in management and consultation within the field of educational administration.

21. Another innovation in this edition is the summaries at the end of each entry. These summaries are not included merely for formality, but rather to sharpen the topic and, most importantly, to translate lofty ideas into a practical style that demands real implementation in the field.

22. In the future, these summaries will serve as the foundation for a professional curriculum in colleges and seminaries that prepare the next generation of educational institution leaders and managers!

23. A website offering videos and lectures related to school management is an integral part of this project.

24. An open line for principals and video consultations is available free of charge to anyone seeking to benefit the community.

E. It is essential to address an obvious question: while these ideas sound excellent, are they realistic? Can a principal or educational institution truly operate at such a high standard? Are these expectations excessive?

The answer is simple: this is the truth! This is how a school should operate!

Moreover, human logic necessitates this standard, as evidenced by the wisdom of medicine. A healthy human being is one who possesses 248 complete and healthy organs and 365 functioning sinews. If G-d forbid, even a single sinew dries out slightly, or if a tiny bacterium infiltrates even one of the millions of cells in the body, it can endanger the person's life.

Similarly, this concept applies to spiritual health and the soul's well-being. An educational institution that operates at a high and professional standard, led by a principal striving for excellence—even though the path is long and demanding—can cultivate a generation of well-educated, healthy, and wholesome students in every sense. Conversely, any compromise or retreat could lead to severe and destructive consequences. Therefore, pursuing excellence is imperative when discussing a principal's role.

The encyclopedia offers the principal a clear and comprehensive overview of all areas within their direct and exclusive responsibility. In practice, it is both the right and duty of the principal to enlist assistants—whether in the capacity of vice-principal or any other suitable role (as detailed within the body of the book)—to ensure the principal can execute their numerous tasks and responsibilities to the highest possible standard.

F. Some may argue that these ideas are outdated, belonging to a bygone era and not relevant to the modern age of the 2000s.

To them, it must be stated clearly: it is evident that education rooted in holiness and founded on the core principles of Torah and Judaism is, and remains, the only proven and effective method. It has consistently produced students who lead fulfilling lives, both materially and spiritually.

Alternative approaches and educational methods have proven to be empty and hopeless. Even the so-called flagship institutions of the modern world—universities, centers of higher education, and major international organizations such as the World Health Organization and the United Nations—have been exposed as false constructs, often contributing to global destruction and chaos. Sadly, even governments cannot always be relied upon, as the global COVID-19 pandemic profoundly demonstrated in 2025. This crisis served as a powerful lesson on how such organizations and governments can sometimes be deeply destructive.

Thus, the very decline of generations calls out in favor of authentic Jewish education—the kind that is “old-fashioned” but enduring and true.

G. In conclusion, it must be acknowledged that the book, despite its extensive content and this being the fourth edition, still lacks the completeness befitting such a fundamental and vital topic for the Jewish people.

Similarly, there are undoubtedly points that were not mentioned or even hinted at. Some topics were touched on, but only briefly and vaguely, without adequate or satisfying explanation. And, of course, the book is not entirely free of errors or oversights.

One way or another, first and foremost, we ask the readers' forgiveness. Furthermore, we extend a heartfelt and repeated request to each and every esteemed reader: if you have any comments, insights, corrections, additions, or the like – please, for the benefit of the public, write to the publisher at the address listed at the beginning of the book. This will enable us to make updates and improvements both to this online edition and to future print editions, G-d willing.

Every comment and suggestion will be gratefully welcomed. Most importantly, may the merit of benefiting the public bring blessings in all areas, both materially and spiritually.

H. This is the place to express my heartfelt thanks to all my friends and acquaintances who, with boundless dedication, assisted in the editing of this book. “Those who go out to battle and those who stay with the supplies shall share alike!” – this includes all those who helped with the technical and logistical aspects as well. (In alphabetical order):

- Rabbi Chaim Shaul Brook, shlit”a. Chairman of ‘Vaad Hanachos Belashon Hakodesh’ – source references.
- Rabbi Yosef Simcha Gansburg, shlit”a. Rabbi of Omer and editor of the Halacha column in “Sichat HaShavua”. Halacha section and source references.
- Rabbi Yeshaya Weber, shlit”a. Head of Yad-Tzvi Institute for Promoting Special Education in Israel and the Diaspora – Jerusalem, Eretz Israel.
- Mr. Menachem Shai Zigelboim. Linguistic editing and proofreading.
- Mr. Hertzal Kosashvili – COL website – linguistic editing and proofreading.
- Rabbi Dr. Shaika Shapira, shlit”a. Advisor to School principals’ and head of the Manof Institute – Jerusalem, Eretz Yisroel.
- Mr. Rami Sharabi. Photography and design consulting.

- Rabbi Chaim Forer. English translation.
- Rabbi Avrom Jacks. English translation.

Special thanks are extended to my dear and beloved friends, philanthropists from the Greater Toronto area and around the world, the rabbis of Toronto, distinguished activists, and those engaged in charitable work with faith, who have supported this sacred institution and the publication of this book. G-d has promised them: “And I will pour out for you a blessing beyond measure.” May all the blessings and spiritual rewards associated with the mitzvah of tzedakah be fulfilled for them – in the most literal, material sense, and spiritually as well.

A special thanks must be expressed to my dear wife, Tehilah, may she live, who selflessly dedicated herself to the success of this project. May G-d grant that the merit of her sacrifice for the sake of Jewish children’s education will stand by us in raising our dear children, may they live, with abundance and health, towards Torah, marriage, and good deeds, bringing great satisfaction and pride to the entire Jewish people.

To all these, it is said: it is assured that “G-d does not remain in debt,” and repays measure for measure. Therefore, their blessings and success are certainly assured—from great success in their sacred work, in educating Jewish children, to abundant personal blessings, and deep joy from their offspring, may they live, with both material and spiritual wealth, until the coming of Moshiach speedily in our days.

I. To our esteemed readers, I extend my heartfelt wishes for an enjoyable and beneficial reading experience. We are confident that this book will provide significant and practical value to school administrators everywhere.

And most importantly—heartfelt wishes for great success in your important and vital work for the Jewish people and the entire world.

“Go forth and conquer the land; do not fear and do not be dismayed, for G-d is with you”!

And surely, these lofty efforts with the precious children known as Meshichei – the anointed ones – will bring great and genuine delight to the Creator and Ruler of the world, who accompanies His emissaries and those who fulfill His will, especially those who dedicate themselves to the sacred mission of educating His children.

Most importantly, these activities will certainly prepare the world in general, and the

Jewish children—'G-d's army' in particular—for the imminent arrival of Moshiach and the fulfillment of the prophecy: "A new Torah will emerge from Me," and "The world will be filled with the knowledge of G-d as the waters cover the sea." May we be led swiftly toward the true and complete redemption, speedily in our days.

With blessings for the growth and glorification of Torah,

Mottel Wechter

Editor of the book series "Chinuch B'Daka – An Educational Encyclopedia for Parents, Teachers, and Educators". "The Key to the World of Education – Encyclopedia and Research for the Heads of Educational Institutions". "The Key to the World of Education – Encyclopedia and Research for the Ministry of Education".

Lag B'omer 5'785

Toronto, Canada

מן המעיין

יג. בזכרונות של רבינו נשיאנו אודות הנהגת בעל הגאולה, עוד לפני הליכתו למעזריטש, ועאכו"כ לאחרי שחזר משם, מסופר, שכבר מאז התעסק בהפצת תורה ויהדות, ובאופן של חינוך, שהסדר בזה הוא באופן ד"ימין מקרבת" ורק "שמאל דוחה", כדברי הגמרא בנוגע לאופן ההנהגה עם "תינוק" בענין שבו זקוק להדרכה וחינוך.

וענין זה מודגש גם בנוגע לסדר החלקים בספר התניא - כפי שמספרים חסידים שאצל רבינו הזקן היתה קס"ד שחלק הראשון של תניא יהי "שער היחוד והאמונה", הנקרא בשם חינוך קטן, כדמוכח ממ"ש בהקדמה לשעהיה"א בנוגע לביאור המדריגות בענין האהבה: "כמו שיתבאר במקומה", בלשון עתיד, אף שענין זה נתבאר בחלק הראשון של ספר התניא.

ועכצ"ל, שאכן הי' זה קודם בזמן - שהרי כאשר רבינו הזקן כתב "כמו שיתבאר במקומה", בודאי כתב כפי האמת, שענין זה יתבאר בעתיד, ולא שזהו ענין שנתבאר כבר, שאז כותב "כמו שנתבאר", או "כמו שנתבאר במקום אחר".

ולא עוד אלא שגם לאחרי שרבינו הזקן החליט ששער היחוד והאמונה הנקרא בשם חינוך קטן יהי חלק השני של ספר התניא, לא שינה מ"כמו שיתבאר" ל"כמו שנתבאר"... שמזה מובן, שגם בפועל יש ענין של קדימה לשער היחוד והאמונה הנקרא בשם חינוך קטן.

יד. ויובן ע"פ סיפור רבינו נשיאנו בנוגע ליחס של רבינו הזקן אל הבעש"ט:

בין השאלות הראשונות ששאלו את רבינו הזקן בהחקירה ודרישה בעת המאסר, שאלוהו אם הוא מתלמידי הבעש"ט. ולמרות שאם הי' משיב בשלילה היו משחררים אותו - וא"כ, הרי זה ענין של פיקוח נפש, להינצל מסכנת נפשות, ומה גם שבפשוטות הי' תלמיד של המגיד ולא של הבעש"ט, כך, שאין זו אמירה היפך האמת, כי אם מילתא דמשתמע לתרי אפי, שאינו תלמיד של הבעש"ט בגשם (כי אם של המגיד), אבל ברוח קשור הוא עם תורת הבעש"ט - לא רצה להיות נפרד מהבעש"ט אפילו לרגע, ולכן השיב בחיוב (שהוא תלמיד של הבעש"ט), וכתוצאה מזה נשתלשלו אח"כ כל הענינים שהיו קשורים עם צרות המאסר.

ועד"ז בנוגע לתנועה של הבעש"ט, שבשעת התפלה הי' רגיל לומר "אף אף" - שגם על זה אמר רבינו הזקן שאינו רוצה להיות נפרד אפילו מתנועה של הבעש"ט (כמובא ברשימות ובשיחות של רבינו נשיאנו בארוכה).

ובנוגע להבעש"ט, הנה כיצד היתה כניסתו להיות מנהיג ישראל בגלוי - עי"ז שקודם שנתגלה הי' "אָ באַהעלפער", מחנך של בני"ה הקטנים, והי' עושה זאת מתוך אהבה גדולה ביותר, כידוע דברי המגיד (בעל ההילולא די"ט כסלו, כמ"ש בעל הגאולה באגרת שלו אודות הגאולה ב"יום יט כסלו .. יום הלולא רבא של רבינו הקדוש נ"ע") שמאחל לעצמו שבזמנים מיוחדים יהי אצלו ענין האהבה כמו שהיתה אצל הבעש"ט בשעה שהי' מנשק ילד קטן באמרו אל"ף-בי"ת!

עבודת החינוך של הבעש"ט התחילה מלמטה מטה ביותר - מילדים קטנים שהולכים (לא לישיבה, אלא) ל"חדר" שבו לומדים אל"ף בי"ת, שזהו תפקידו של "בִּאֵהֶלְפֵעֵר", שהרי עם הילד ששייך ללימוד נעלה יותר מתעסק ה"מלמד", ואילו הבעש"ט הי' מתעסק עם לימוד אל"ף בי"ת, שזהו התחלת החינוך, וביחד עם זה, יסוד החינוך, שעז"נ "חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה".

ובהתאם לכך מצינו גם אצל רבינו הזקן בהנהגתו האמורה, כמבואר לעיל.

טו. ובפרטיות - הרי זה מודגש בנוגע להצמח-צדק (שהשנה היא שנת המאה להסתלקות-הילולא שלו), שאודותיו ישנו סיפור של רבינו נשיאנו שקוראים אותו ככל הסיפורים בהעברה בעלמא, מבלי להוציא את התוכן והנקודה, אבל כשמתבוננים בזה, הרי זה סיפור מפליא ונורא:

ובהקדמה, שסיפור זה אירע בהיות אדמו"ר מהר"ש (בן הזקונים של הצ"צ) בן שבע - בשנת תר"א לערך, שאז הי' הצ"צ בתוקף נשיאותו בתור רבי אצל חסידים, בנוגע להפצת המעיינות דתורת החסידות והקבלה ועניני הנהגת החסידים; בתוקף תפקידו בתור פוסק אצל כלל ישראל ע"י השו"ת שלו, כשפנו אליו בשאלות הכי מסובכות מכל קצוי רוסיא ופולין (מכל מקום שהיו יכולים להגיע אליו ע"י הדואר או ע"י שליח); וכן בנוגע לעסקנות ציבורית - הי' א' העסקנים הכי גדולים בא' הזמנים הקשים אצל בני"י, מצד הרדיפות של הממשלה, שהי' צורך לא רק בהעמקה והתבוננות מצדו, אלא גם בהשתדלות גדולה ביותר למצוא עסקנים ושתדלנים כו', כדי לבטל או לכל-הפחות להקל את הגזירות כו', והוא הי' אחד מהשלשה שעמדו בקשר עם הממשלה בפטרבורג בנוגע לכל הענינים שהיו קשורים עם הנהגת בני"י, והיו קוראים אותו כו"כ פעמים, יותר ממה שהיו קוראים את השנים האחרים.

וכל זה - נוסף על עבודתו לעצמו בקביעת עתים ללימוד התורה, נגלה וחסידות, בעבודת התפלה, ובקיום המצוות וכו' וכו'.

ומה גם כאשר רואים את ריבוי הכמות בגשמיות של הכתבים שלו בחסידות ובנגלה שנשארו שמורים, ועאכו"כ אם לוקחים בחשבון את הכתבים שנשרפו; והרי הכתיבה אינה יכולה להיות לפני עיבוד הענין במחשבה והתבוננות כו', ובפרט כשמדובר בענין של הלכה למעשה.

והרי כל דבר קשור במדידה והגבלה של זמן, כך, שאינו מובן כלל איך יש בכח אנושי לכלול את כל הענינים הנ"ל בזמן מוגבל, באופן שיבואו לידי פועל.

ולאחרי הקדמה זו, הנה עצם הסיפור הוא - שהצ"צ הי' נוהג לבחון פעם בחודש את אדמו"ר מהר"ש (בהיותו בן שבע) ואת חבריו ב"חדר", ואחר הבחינה הי' נותן להם מתנות כסף (כפי

שנדפס בספר התולדות אדמו"ר מהר"ש).

והגע עצמך:

מדובר אודות בחינה (לא ללמדן גדול, שמלבד הצ"צ לא יכול אף א' לבחון אותו, אלא) לילדים בני שבע, חבריו של אדמו"ר מהר"ש שלמדו עמו ב"חדר", כולל גם אדמו"ר מהר"ש, שהי אמנם מופלא בכשרונות, אבל אעפ"כ, מדובר אודות הזמן שהי לומד רק גמרא עם פירוש רש"י ותוס' מלוקטים (אפילו לא כל התוס').

ואעפ"כ, היתה קביעות אצל הצ"צ מידי חודש בחדשו לבחון אותם בעצמו, ולא הסתפק בעריכת בחינה ע"י שליח, שבודאי יוכל גם הוא לבחון אותם, וימסור לו את התוצאות, אלא הוא בעצמו בחן אותם מידי חודש בחדשו.

ומה גם שהבחינה היתה באופן שלאחרי נתן להם מתנה שהיא לפי ערכם - מתנות כסף, כמ"ש הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות בענין החינוך לכל אחד לפי ענינו, החל מקטן שמבטיחים לו מיני מגדים, מנעלים או ממון, ועד לתאוות הכבוד (כפי שמבאר פרטי הדרגות שבזה), כך, שמדובר אודות ילדים שעדיין לא הגיעו לידי השגה בענין נעלה יותר מכסף, ואעפ"כ, בחן אותם הצ"צ בעצמו, ואח"כ נתן לכל אחד מתנות כסף.

ולכאורה אין הדבר מובן כלל - כאשר יודעים עד כמה הי' תפוס זמנו של הצ"צ עבור ענינים שאי אפשר לעשותם ע"י אחרים, אם בנוגע לענינים הקשורים עם כלל ישראל, או בנוגע ללימוד התורה, נגלה וחסידות וכיו"ב.

ובפרט שע"פ דין יוצאים י"ח "ושננתם לבניך" כפשוטו גם כששוכרים מלמד. וכידוע הסיפור אודות רבינו הזקן, בעל הגאולה, שאמר לאברך: הבה ונחליף מצוה במצוה. עלי מוטלת מצוה "ושננתם לבניך", ועליך מוטלת מצוה לפרנס את אשתך ובני ביתך. ובכן: אני אתן לך עבור פרנסת אשתך ובני ביתך, ואתה תלמד עם בני - בנקבו בשמו של אדמו"ר האמצעי. והמשך הסיפור, שהורה למלמד במענה לשאלתו כיצד ללמדו אל"ף ב"ת, באמרו, שאל"ף הוא יו"ד מלמעלה ויו"ד מלמטה וקו באמצע, ואח"כ נכנס לתנועה של דביקות ("ער האָט זיך פאַרדביקות"), וכנראה שמזה בא הדרוש בתורה אור בענין ביאור ציור אות אל"ף, שהוא יו"ד מלמעלה ויו"ד מלמטה וקו הממוצע המחברם.

ואעפ"כ, התעסק הצ"צ בעצמו לבחון את כל תלמידי ה"חדר", ולא רק כדי לצאת י"ח, אלא באופן שבזה הי' תלוי ענין המתנות כסף שנתן להם אח"כ.

ט"ז. ולכאורה, מה נוגע אלינו שלכן מספרים לנו סיפור זה?

ובכן: ישנם כאלו שטוענים שהענינים שמציעים להם הינם מהם והלאה.

ולדוגמא: כאשר אומרים לו לילך ולשדל ילד יהודי שיתחיל ללמוד אל"ף בי"ת - אין זה "ענין" בשבילו. הוא עסוק באריכות בתפלה, אריכות בלימוד סוגיא בגמרא או סוגיא בחסידות, ועוסק ביחודים עליונים - כפי שיהי' לעתיד לבוא, כמ"ש רבינו הזקן באגה"ק; ולפתע אומרים לו שיסגור הספר, המאמר וכו', ויצא לרחוב לדבר עם ילד קטן, או עם אבי הילד, שהוא "ילד" בשכל, ואינו יודע אודות היוקר והנחיצות שילד יהודי יתחנך ב"חדר" וילמד אל"ף בי"ת.

הוא מבין שאי אפשר לעולם בלאה"כ, שהרי "אם אין גדיים אין תישים", בהכרח שילמדו ילדים ב"חדר", ולולי זאת, לא יהיו ישיבות (ואז, לא יהי' בפני מי להראות את גדלותו...), אבל, כל זה יכול להעשות ע"י אחרים, כיון שהוא עסוק ("ביזי").

בהיותו חכם גדול, משכיל גדול, עובד גדול שמאריך בתפלה - אין לו פנאי לענינים כאלו שיכול לפעול גם תלמיד תלמידו. הוא כבר העמיד תלמידים שיש להם תלמידים, והם יכולים להתעסק באסיפת ילדים מהרחוב להכניסם ל"חדר". אבל שהוא בעצמו יתעסק עם ילדים ששייכים רק לאל"ף בי"ת - חבל על הזמן שלו; ישנם דברים גדולים יותר שיכול לעזור בהם, כמו מצוה שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים.

ועד"ז יש לפלוני תירוץ אחר: בהיותו עסוק להרויח כסף - שהרי הישיבות זקוקות לכסף רב כדי שיוכלו להתקיים - הנה אם יקדיש מזמנו לבחון את ילדו בחומש ורש"י או בגמרא, הרי במשך מחצית שעה זו לא יוכל לשהות במשרדו, ובגלל זה תתמעט הכנסתו בכו"כ מטבעות ודולרים, ובמילא תתמעט גם נתינת המעשר או החומש לצדקה, כך, שבסופו של דבר תסבול הישיבה... ולכן מוטב שישאיר את כל הענינים הנ"ל ליהודים אחרים, ואילו הוא יעסוק אך ורק בעשיית כסף, ובמילא יהי' חלק החומש והמעשר לצדקה גדול הרבה יותר!

על כך אומרים לו: כבר היו לעולמים יהודים גדולים כמוך, גבירים גדולים, לומדים גדולים, משכילים גדולים וחסידים גדולים, ואעפ"כ, הי' מתאים להם להתעסק עם ילד קטן, ועד שנעשה אצלם קביעות בזמן, שבבוא יום זה בכל חודש, ה"ה קורא אליו את הילדים הקטנים, ומדבר עמם בלשון וסגנון שלהם - לא להפחיד אותם עם הגדלות שלו, אלא לקרב אותם, ולהסביר להם את יוקר התורה (לימוד התורה) ומצוותי, ואינו שוכח גם ליטול מכספו וליתן להם מתנה, וכל זה - למרות שמדובר אודות ילד קטן שעדיין לא שייך ללימוד נעלה יותר מאשר אל"ף בי"ת, ולכל היותר גמרא עם פירוש רש"י ותוס' מלוקטים, והמדובר הוא גם בילד שאינו שלו, כמודגש בסיפור הנ"ל שהצ"צ בחן לא רק את אדמו"ר מהר"ש, אלא גם את כל חבריו ב"חדר".

אלא מאי, לכאורה ה"חשבון" אינו מתאים, שהרי כאשר יעסוק לפעול ("אויפטאָן") בקבלה

וחסידות ונגלה, או להבדיל בעשיית כסף, אזי התועלת בחינוך הילדים תהי' גדולה יותר כמה פעמים ככה - הרי המדובר הוא אודות "מצוה שבגופו", שע"פ דין אי אפשר לצאת י"ח ע"י שליח.

זאת ועוד: במצוה שנוגעת לגוף שלו - נשאר הגוף מגושם ("א' פאָרגרעבטער"), כיון שלא התייגע עמו; ובמה מתבטא אצלו ענין היגיעה - לא בענין של תעניות, שאז נקרא חוטא (כפי שמביא רבינו הזקן), ולא זה מה שדורשים ממנו; אכול לבריאות ("עס געזונטערהייט"), שיהי' לך כח, ולך לרחוב ואסוף ילדי ישראל ותפעל שילמדו "קמץ א א'".

מי צריך את התענית שלך?! - אכול לבריאות, תברך ברכה ראשונה ואחרונה, ועי"ז תיחד את כל היחודים וכו'. אלא מאי, יש לך ענינים שצריך לבטל אותם ע"י תענית - עשה זאת ע"י "תענית דיבור", או ע"י דחיית זמן האכילה במחצית השעה, ועד לתענית הכי גדולה - עי"ז שישבור את טבעו וישפיל את עצמו להתעסק עם ילד קטן, למרות שטוען שזהו היפך טבעו, שאינו יכול לדבר עם תינוק, אלא דוקא עם גדול, שזהו בבחי' "אבנא דהוא מתגושש בה".

יז. וזוהי ההוראה מהסיפורים הנ"ל:

גם לפני שנתגלה הבעש"ט - למד וחדש חידושים בתורה, הי' לו גילוי אליהו, הראה מופתים ועסק בהצלת כלל ישראל. ולכאורה אינו מובן: למה הוצרך להוליך ילדי ישראל ל"חדר" וללמדם אל"ף בי"ת, וכל כך נגע לו הדבר עד שהי' מנשק אותם - הרי במקום זה הי' יכול לעסוק בהצלת כלל ישראל!?

ואעפ"כ רואים אנו אצל הבעש"ט, שהי' מתאים לו להתעסק עם ילדים קטנים; ולמה הוא הי' ה"בעל שם טוב" - בגלל שנישק ילדי ישראל באמרם אל"ף בי"ת!

והם שני דברים שאי אפשר להיות זה בלי זה, כמ"ש "מרום וקדוש אשכון (דוקא) ואת דכא ושפל רוח":

אם אתה מהלך למעלה מעשרה טפחים, ברקיע השביעי, עם פעולות וחידושים בעבודה והשכלה - שם אינני נמצא, אומר הקב"ה, אלא דוקא "את דכא ושפל רוח".

וכיצד יהי' אצלו הענין ד"דכא ושפל רוח" - לא ע"י תענית, וגם לא ע"י אמירת שיעור תהלים החדשי,

- האמת היא, שאצלו, גם אמירת שיעור תהלים נחשבת ל"ענין", שהרי ביכלתו ללמוד ענין שכלי, ואעפ"כ אומרים לו לומר תהלים כמו אשה זקנה ("ווי אָן אַלטע אידענע"). אבל אעפ"כ, עדין אין זו שבירת טבעו, כיון ש"התברך בלבבו לאמר" שהוא עושה "אתכפיא"... בצייתו

לרבינו נשיאנו שצוהו לומר שיעור תהלים החדשי, ובמילא ניתוסף אצלו שומן מזה - היפך הענין ד"נתמעט חלבי ודמי" שע"י תענית.

אלא דוקא כאשר יאמרו לו: לך אל פלוני ותדבר עמו שיתן כמה דולרים עבור הישיבה - שאז ירגיש את עצמו כעני העומד בפתח - הנה זוהי ה"עבודה" שתובעים ממנו!

וכן כשאומרים לו: לך לבית פלוני ו"תוציא יקר מזולל" - ילד או ילדה שילמדו עמהם יהדות, החל מאל"ף בי"ת - כי, בשביל זה יצטרך לשבור את טבעו, והא ראי, שבמשך כל עשרות שנות חייו לא עשה זאת אף פעם!...

יח. הן אמת שהי' אצלו ("ער האָט געפּראָוועט") מסירת נפש, אבל, כיון שהי' זה באופן שהי' לו מזה חיות, באמרו "מתי יבוא לידי ואקיימנו", הנה אף שזוהי אמנם דרגת רבי עקיבא, אעפ"כ, אומר רבינו נשיאנו במאמר חסידות - באדישות ("אויף אַ קאַלטן אופן") - שאין זה מגיע לאברהם!

והגע עצמך:

אברהם דכתיב בי' "ויקרא שם בשם ה' א-ל-עולם" - הי' מתעסק עם גוים, לומר להם "ברוך למי שאכלתם משלו", ולכאורה, איך אפשר להשוות זאת למס"נ של רבי עקיבא?!

ואעפ"כ אומרים, שדרגתו של רבי עקיבא, שאמר על מסירת נפשו "כל ימי הייתי מצטער מתי יבוא לידי ואקיימנו" - אינה מגעת לדרגתו של אברהם, שהי' הולך באדישות, ללא התפעלות של מס"נ, לקרוא בשם ה' א-ל-עולם!

אלא שאברהם הי' קודם מ"ת, שאז לא הי' עדיין הענין ד"ונפלינו גו", ולכן התעסק עם גוים, משא"כ לאחר מ"ת, אסור ללמוד תורה עם גוים; אבל בנוגע לבני"י - הנה גם כאשר מדובר אודות קל שבקלים ותינוק שבתינוקות, הרי זו "מצוה שבגופו" לילך בעצמו להציל ילד יהודי כדי ללמדו יהדות.

ומה שטוען שיש לו עבודה נעלית יותר כעבודתו של רבי עקיבא שאמר "מתי יבוא לידי ואקיימנו" - אומר רבינו נשיאנו: לא! יש צורך בעבודה שבדרגת אברהם אבינו דוקא!

והרי זה מאמר חסידות שנאמר לנו - דאף שאין אנו שייכים לא לעבודה של רבי עקיבא ולא לעבודה של אברהם אבינו, הנה שמץ מנהו כו', ומזה שרבינו נשיאנו קבע זאת בתורתו, מובן, שיש ללמוד מזה הוראה.

וההוראה היא - שגם אם יש מי שכל ימיו עומד בהתבוננות של יחודא עילאה, באמרו "מתי יבוא לידי" ענין של מס"נ בפועל (כמו אצל עשרה הרוגי מלכות), שלמעלה ממס"נ בכח,

אומרים לו שיש עבודה נעלית יותר - לילך בין ילדי ישראל ולפעול שידעו שהקב"ה מנהיג את העולם!...

יט. לכאורה: מדובר אודות ילדים כאלו שמצד עצמם (אם לא יאמרו להם) אינם יודעים אודות המציאות של בורא העולם, וא"כ, בשביל זה צריכים אותו - בהיותו במעמד ומצב של יחודא עילאה!?

והמענה לזה: זוהי מצוה שבגופו, ואין לך שום תירוץ!

בנוגע למצות תפילין, בודאי לא יחשוב שאינו צריך להניח תפילין, ח"ו, בגלל שעוסק ב"יחודא עילאה". ועל זה אומר כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע: כשם שהנחת תפילין בכל יום היא מצוה מדאורייתא, כך ישנו חוב גמור להתבונן בכל יום מחצית השעה כיצד להדריך את ילדיו שילכו בדרך שמדריכים אותם.

ורבינו נשיאנו מוסיף, שאין זה מספיק, אלא צריך לצאת ל"חוצה", ולחלץ ("ארויסשלעפן") משם ילדי ישראל, ולהביא אותם לד' אמות של תורה, שילמדו תורה ויקיימו מצוותי.

אלא מאי, בשעת מעשה תצטרך להפסיק מהעבודה שלך - הנה על זה סיפר רבינו נשיאנו אודות רבינו הזקן, שהמס"נ שלו התבטאה בכך שניתק את עצמו לפי שעה מהעבודה ד"מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ", כדי לעשות טובה לבת ישראל בליאזנא.

ואף כי מי הוא זה ואיזהו אשר ערב לבו לגשת כו' לענינים אלו, מ"מ, הרי אפס קצהו ושמץ מנהו - אומר רבינו הזקן בתניא - שייך לכל אחד מישראל.

כ. וזוהי ההוראה בנוגע לפועל:

נמצאים אנו בזמן כזה שלאחרי הגלות לא ישאר אפילו יהודי אחד בגלות, כפי שאמר רבינו נשיאנו כו"כ פעמים.

ולכן, כאשר לא מזדרזים להביא עוד ילד יהודי למעמד ומצב שיתחיל לומר "מודה אני", ולהיות במעמד ומצב שיהי' "שם שמים שגור בפיו" (בשפה שלו, אם זו אנגלית או כל שפה אחרת) - אזי מעכבים בגלות את השכינה, כביכול, ואת כל עם ישראל, לרגע מיותר!

וכאשר מדובר אודות הוראה של רבותינו נשיאנו - אין זה באופן שנותנים רק ציווי, ואח"כ נוסעים לרקיע השביעי... אלא זהו באופן ד"עמו אנכי בצרה"; הם תקועים ("שטעקן") עם כל יהודי שרוצה ללכת בדרך אשר הורונו, והולכים עמו, כך, שישנו הסיוע שלהם, נתינת-כח וברכה להצלחה רבה בכל האמור.

ומי שמקבל על עצמו החלטה לעסוק בזה - יכול לדרוש זאת גם מזולתו: כאשר מישהו דורש מתלמידו לעשות זאת, ואילו הוא בעצמו נכנס חדר לפניו מחדר ויושב ללמוד - לא יוכל לפעול זאת גם אצל התלמיד; ורק כאשר התלמיד רואה שגם הוא בעצמו עושה זאת, אזי דבריו הם דברים היוצאים מן הלב, ופועלים גם על התלמיד.

כא. וגם ענין זה נפעל בי"ט כסלו - כידוע הסיפור אודות אמירת המאמר "זה דור דורשיו מבקשי פניך יעקב סלה", כפי שנדפס בארוכה בלקוטי דיבורים בפרשת י"ט כסלו, המאסר הראשון והשני.

ונמשך הענין עד לדורנו זה בהענין ד"יפוצו מעינותיך חוצה", שלוקחים ילדי ישראל שנמצאים ב"חוצה" כפשוטו (אין מקרא יוצא מידי פשוטו), ומוציאים אותם משם ומטבילים אותם ב"מעין", שמטהר - בין בזוחלין ובין באשבורן - מיד, ללא צורך בשיעור מסויים, ובלבד "שכל גופו עולה בהן", שמטבילים בהם את כל מציאותו של הילד.

וכל זה נעשה בהצלחה רבה ומופלגה, וכך - כאשר מכניסים עוד ילד ועוד ילד, עוד ילדה ועוד ילדה, בעניני יהדות - עושים דירה לו ית' בתחתונים, עי"ז שנעשה "ושכנתי בתוכם", בתוך כל אחד ואחת מישראל.

(תורת מנחם מהרבי מליובאוויטש זי"ע. י"ט כסלו תשכ"ו).

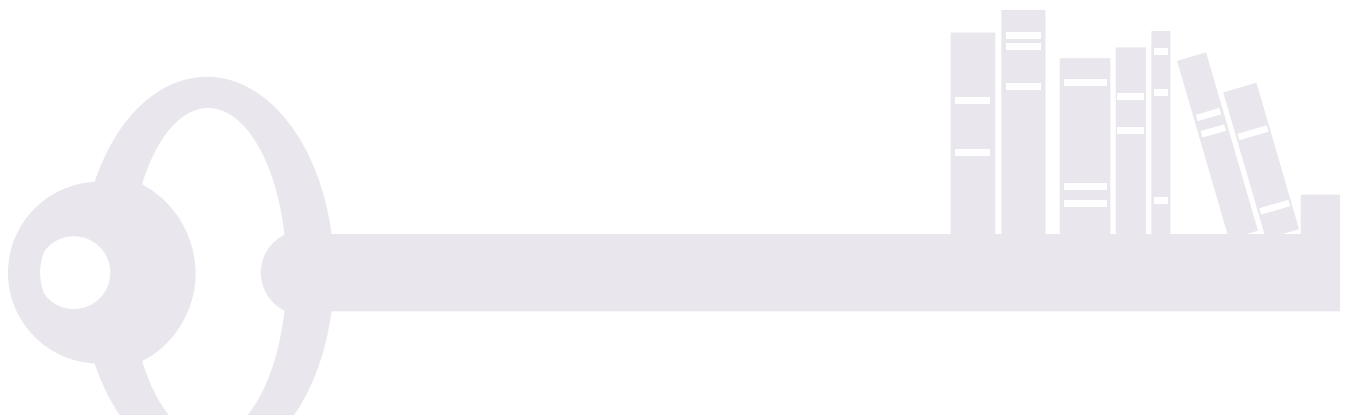
”

ידיעת גודל
האחריות ועוצמת
ההשפעה - מביאה
להכרה פנימית
בגודל הזכות
שנפלה בחלקו של
המנהל

”

עֵרֶךְ רֵאשׁוֹן
הָאֲחֵרִיּוֹת, הַזְכוּת וְהַחֹבֶבָה

YOUR 12 YEAR OLD CAN'T READ THIS AD.

**GIVE US FIVE DAYS AND
WE'LL CHANGE THAT**

At Mind Orientation, a licensed Davis Dyslexia® center, we're not afraid of dyslexia. **Because we know how to treat it.** Our experience with struggling readers has taught us that dyslexia won't respond to phonic-based reading remediation. **In a five-day intensive program, your child will learn the Davis® method,** an internationally recognized approach to reading that will empower her to beat dyslexia-triggering stimuli – and finally master literacy. In our transformative program, she'll become a fluent and confident reader in less time than it takes for the weekend to come around again.

**SCHEDULE AN EVALUATION AND EXPERIENCE
THE DAVIS DIFFERENCE.**

MindOrientation

718.218.3535 · info@mindorientation.com

*33 Years Of Dedication To The Leaders of "The
World Of Schools"!
And... Much More To Be Done!*

WWW.THELAMPLIGHTERFOUNDATION.ORG

מתוך המבוא לספר

.. ברוב המקרים - המוסד החינוכי הינו בבחינת 'עריסת הילד', והמקום היחידי עבורו לקבל חינוך יהודי ושורשי.

יוצא אפוא, שביסוס מוסד חינוך על רמה גבוהה ומקצועית, כזה שיהיה מסוגל להפיק פירות טובים ומשובחים, ומהסוג שיעניק חוסן אמיתי לילד לכל ימי חייו - הינו בעבור אלפי ורבבות נשמות יהודיות בגדר פיקוח נפש ממש, והוא יסוד האנושות ועתידו של עם ישראל!

... ומכאן ייחודו של ספר זה על עבודתו הגורלית ורבת האחריות של מנהל מוסד חינוך:

א) יוקרתו של הספר באה לידי ביטוי בכמה היבטים. לכל לראש בשם וכותרת המשנה של הספר: "המפתח לעולם החינוך - **אנציקלופדיה** למנהלי מוסדות חינוך". לא מדובר בספר הדרכה גרידא, אלא באנציקלופדיה על כל המשתמע מכך, מכוח היותו מקיף **כל נושא, תחום ומישור הנוגעים לניהול וביסוס מוסדות חינוך** - הכול כתוב וחתום בספר זה.

ב) אנציקלופדיה יקרה זו הינה בבואה של שנות ניסיון מעשי בניהול בתי ספר, 33 שנה של מחקר ועבודה כיועץ למנהלי בתי ספר וראשי מוסדות חינוך.

ג) הספר נכתב במטרה ובמגמה ברורה - לשפר ולקדם את המערכת החינוכית כולה, ולתת לה צביון יהודי, מקצועי ופדגוגי לדורות הבאים.

שכן ביסוס בית הספר בהתאם להנחיות הספר, מהווה השפעה עצומה ביותר על צביונו של דור העתיד. לא מדובר בחלום, אשליה, או בסתם משאלה. אלא במהפכה של ממש.